

พุทธวจน แก้กรรม ?

โดย ตถาคต

วันนี้ชาวพุทธ
แก้กรรมตามใคร?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวซึ่งเจตนา ว่าเป็นกรรม

ภิกษุ ท. ! เหตุเกิดของกรรมทั้งหลายย่อมมี เพราะความเกิดของผัสสะ

ภิกษุ ท. ! ความดับแห่งกรรมย่อมมี เพราะความดับแห่งผัสสะ

ภิกษุ ท. ! มรรคมืองค์ ๘ นั้นนั่นเอง เป็นกัมมणिโรคามินีปฏิปทา

“ราหุล ! กระจกเงามีไว้สำหรับทำอะไร ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ !

กระจกเงามีไว้สำหรับส่องดู พระเจ้าข้า !”

“ราหุล ! กรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่บุคคลควรสอดส่อง
พิจารณาดูแล้ว ๆ เล่า ๆ เสียก่อน จึงทำลงไป
ทางกาย, ทางวาจา หรือ ทางใจ
นั้นเดียวกับกระจกเงานั้นเหมือนกัน.”

พุดชวงจน

| ฉบับ ๕ | แก่กรรม ? |

พุทธวจน

ฉบับ ๕ แก่กรรม ?

สื่อธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้

ไม่สงวนสิทธิ์ในการจัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี

ในการจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ

เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล

ขอคำปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด

ติดต่อได้ที่ คุณศรชา โทร.๐๘๑-๕๑๓-๑๖๑๑

หรือ คุณอริวรรณ โทร.๐๘๑-๖๖๗-๕๔๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ศิลปกรรม วิชชุ เสริมสวัสดิ์ศรี

ที่ปรึกษาศิลปกรรม จำนวนัก ศรีนวล, ธนา วาสิกศิริ

จัดทำโดย

มูลนิธิพุทธโฆษณ์

(เว็บไซต์ www.buddhakos.org)

ดำเนินการพิมพ์โดย บริษัท กิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๘๐๐-๒๒๕๒ โทรสาร ๐-๒๘๐๐-๓๖๔๕

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สร้างเหตุปัจจัยอันเป็นไปเพื่อความเจริญ และความมีอายุยืนยาวแห่งพุทธวจน ด้วยการสืบสายถ่ายทอดคำสอนที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เอง ในส่วนของเรื่องกรรม กับความเข้าใจที่ถูกต้อง สมดังพุทธประสงค์ ที่ต้องการให้มีผู้นำคำสอนของพระองค์ไปศึกษาประพฤติปฏิบัติ เพ่งพิศดูนัยข้ออรรถข้อธรรม เพื่อให้เห็นแจ้งเป็นปัจจัตตัง และขยันในการถ่ายทอดบอกสอนกันรุ่นต่อรุ่น สืบๆ กันไป

ด้วยเหตุที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ของจงเป็นผลปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือและผู้ที่ได้อ่านศึกษา พึงได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังพระนิพพาน สมดังความปรารถนาที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้วด้วยเทอญ.

ขออนุโมทนา

พระศรีกฤทธิ โสตุถิโธ

คำนำ

ในครั้งพุทธกาล มีภิกษุอธิบายเกี่ยวกับวิญญานว่า วิญญาน คือสภาพที่รับรู้อารมณ์ต่างๆ ได้ สื่อสารพูดคุยได้ เป็นผู้รับผลของกรรมดีกรรมชั่ว เป็นผู้ที่เล่นไป ท่องเที่ยวไป

พระพุทธเจ้าทรงเรียกภิกษุรูปนั้นมาสอบทันที เมื่อ ได้ความตรงกันกับที่ถูกต้องแล้ว ทรงดำหนิโดยการ เรียกภิกษุรูปนี้ว่า “โมฆะบุรุษ” ซึ่งแปลตามความหมายว่า บุคคลอันเปล่า ไร้ประโยชน์ เป็นโมฆะ มีไว้ก็เท่ากับไม่มี จากนั้น ทรงพยากรณ์ว่า การพูดผิดไปจากคำของตถาคต เช่นนี้ จะทำให้ประสบบาปมิใช่บุญเป็นอันมาก

คงไม่ใช่เรื่องยากเกินไปนัก ที่จะทำความเข้าใจว่า วิญญาน โดยนัยของชั้นห้านั้น ไม่ใช่ตัวสัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสิ่งที่มีกริยารู้ได้ และ เป็นปฏิเจตสมุปปีนธรรม คืออาศัยเหตุปัจจัยในการเกิดขึ้นมีอยู่ ส่วนสัตว์ บุคคล ผู้ทำกรรม รับกรรมนั้น คือ ชั้นห้าอันประกอบด้วยอุปาทาน ปรุณแต่งเสร็จไปแล้ว ว่าเป็นนี้ๆ เป็นนั้นๆ

คำถามก็คือ บุคคลประเภทไหนที่สนใจกรรม วิบากกรรม
ในขั้นห้า (อันไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เป็นเรา ไม่ใช่ตัวตนของเรา)นี้

คำตอบก็คือ บุคคลที่ยังมีความเห็นในวิญญาณ ว่าคือ
ผู้รับรู้ ผู้กระทำ ผู้รับผลของกรรม คือผู้ที่ท่องเที่ยวเวียนว่ายไป
โดยนัยลักษณะเดียวกับภิกษุรูปนั้นในครั้งพุทธกาล

คำถามอาจมีขึ้นอีกว่า จะมีบ้างไหมบางคน ที่ไม่สนใจ
ไม่แยแส ไม่อยากรู้ ในเรื่องของกรรม และวิบากของกรรม
ในแง่มุมต่างๆ ภายใต้อาณัติเห็นว่าใช่ตัวตนในอุปาทานขั้น
ไม่สนใจ การที่มีที่เป็นแล้วนี้ ว่าเกิดจากกรรมนี้ๆ ในภพโน้นๆ
ไม่แยแส แก่กรรมในภพโน้นๆ ที่ส่งผลอยู่ที่นี่ ด้วยกรรมนั้นๆ
ไม่อยากรู้ ว่าทำกรรมแบบนั้นๆ แล้วจะได้รับผลแบบไหนๆ

คำตอบพึงมีว่า ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐฐิ (ทิฐฐิสัมปันนะ)
มีอยู่คือเข้าสู่แล้วในสัมมัตตนิยาม เข้าสู่แล้วในระบบที่ถูกต้อง
เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส (โศตะ) คือทางอันเป็นอริยะ

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ ของผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐฐิ นั่นคือ
ยึดมั่นความตามเห็นขั้นในส่วนอดีต (ปุพพันตานุทิฐฐิ)

และยึดมั่นความตามเห็นชั้นส่วนอนาคต (อปรัณตานุกิฎฐิ)
พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยกิฎฐิแล้วนี้ จะมีความรู้เข้าใจอันพิเศษเฉพาะ ซึ่งหาไม่ได้ในปุถุชนทั่วไป
ทุกข์ จะค่อยๆ ดับไป ในทุกๆ ก้าวบนหนทาง และเป็นผู้ที่จะ
ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา มีสัมโพธิเป็นเบื้องหน้าที่สุด

สังกมพุทธในวันนี้ แม้จะยังมีความเจริญในระบบ
ธรรมวินัยอยู่ก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีบุคคลในข่าย
“โมฆะบุรุษ” ดังครั้งพุทธกาลนั้น

โมฆะบุรุษนี้ คือผู้ที่ขับเคลื่อนการกระทำต่างๆ
ที่ออกนอกแนวทางของอริยมรรคมีองค์ ๘ ไปเรื่อยๆ และ
นำพาโลกไป ด้วยระบบคิดที่ปรารถนั้ห้หาโดยความเป็นตน
ทั้งหมดนี้ทำขึ้นภายใต้การอ้างถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า

เราอาจเคยได้ยิน การอ้างถึงพระธรรมคำสอนใน
ส่วนของศีลธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียน
อันนำมาซึ่งวิบากอันดีต่อตนเอง และหมู่สัตว์ทั้งหลายโดยรวม
อีกทั้ง ยังเป็นเหตุให้ได้บังเกิดในภพที่เต็มไปด้วยสุขเวทนา

ธรรมะ ในแง่มุมระดับศีลธรรมนี้ ได้ถูกเข้าใจไปว่าเป็นเพียง
เครื่องมือให้ได้มาซึ่งความสุขมีประมาณต่างๆ อันเป็นผลจาก
การกระทำที่ดีนั้น และเพื่อให้มีภพต่อๆไปที่ดีเท่านั้น

ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ต่อระบบศีลธรรมนี้
เกิดจากการไม่รู้แจ้งแทงตลอดด้วยจิตด้วยปัญญา ในพุทธวจน
เรื่องทาน ศีล สวรรค์ เป็นเพียงส่วนหนึ่ง ในอนุปฺพพิททา ๕
ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้แสดงต่อภราดร ผู้ที่ยังมีจิตจมอยู่ใน
ความสุขแบบโลกๆ ยังไม่พร้อมที่จะเข้าถึงอริยสัจได้ทันที
ทานกถา คือ การให้ การสละ, ลีลกถา คือ ระบบศีลธรรม,
ลักคกถา คือ สุขแบบสวรรค์, กามาทีนวกถา โทษแห่งกาม
และ เนกขัมมมานิสังสกถา คือ อานิสงส์แห่งการออกจากกาม
เมื่อผู้ฟัง มีจิตอ่อนโยน ปลอดนิर्वรณ นุ่มเบาควรแก่การแล้ว
จึงทรงแสดงอริยสัจสี่ อันเป็นจุดประสงค์หลักเพียงอันเดียว
ของการเทศนาแต่ละครั้ง

สิ่งที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ คือ การคัดลอกคำสอน
โดยแยกเน้นเวียนวนอยู่ เฉพาะเรื่องของทาน ศีล สวรรค์
ยิ่งไปกว่านั้น หากบวกร่วมไปด้วยกับบุคคลที่ยังไม่พ้นการ

ดำรงชีพด้วยมิจาอาชีพะแบบของสมณะ คือ เลี้ยงชีพด้วยการทำนายน การคูหมอ คูฤกษ์ และอื่นๆทั้งหลายทั้งปวง ที่รวมเรียกว่าดิรัจฉานวิชา ทั้งหมดนี้จึงเป็นเสมือนขบวนการที่ผันแปรธรรมวินัย ให้กลายเป็นลัทธิใหม่อะไรสักอย่างที่ ไม่ใช่พุทธ แต่อ้างความเป็นพุทธ แล้วนำพาผู้คนที่หลงทางอยู่แล้ว ให้ยิ่งผูกติด พันเกี่ยวอยู่แต่ในภพ

หนังสือ พุทธวจน ฉบับ แก่กรรม โดยพระตถาคต นี้คือการรวมหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เกี่ยวกับกรรม โดยผู้ศึกษาจะสังเกตเห็นได้ทันทีคือ ความรู้ในเรื่องกรรม ว่ากรรม เป็นสิ่งที่บุคคลพึงทราบทั้งหมด ๖ แง่มุมด้วยกันเท่านั้น เป็นความรู้ที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากระบบแห่งกรรมที่หมูสัตว์ติดข้องอยู่มานานนับนี้

อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ หนทางให้ถึงความดับแห่งกรรม โดยตัวของอริยมรรคเอง มีแล้ว ซึ่งการสร้างวิบากอันเป็นเลิศ มีพร้อมแล้วซึ่งอานิสงส์คือการนำไปสู่การสลัดคืนอุปาทานขันธ นั่นคือ การกระทำความดี เพื่อให้ระบบกรรมทั้งหมดทั้งปวงนั้น กลายเป็นโมฆะโดยสิ้นเชิง

คณะผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้
ขออนอบน้อมสักการะ ต่อ ตถาคต ผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ
และ ภิกษุสาวกในธรรมวินัยนี้
ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จนถึงยุคปัจจุบัน
ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสืบทอดพุทธวจน
คือ ธรรม และวินัย ที่ทรงประกาศไว้ บริสุทธิ์บริบูรณ์ดีแล้ว

คณะศิษย์พระตถาคต

มกราคม ๒๕๕๓

สารบัญ

	หน้า
สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับ “กรรม”	๑
รายละเอียดที่บุคคลควรทราบเกี่ยวกับเรื่องกรรม	๒
เหตุเกิดแห่ง“กรรม” ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งกรรม ๓ อย่าง	๖
ประเภทของกรรม	๑๑
แบ่งตามการกระทำและผลที่ได้รับ	๑๒
อะไรคือกรรมเก่า และ กรรมใหม่	๑๗
กายนี้ เป็น“กรรมเก่า”	๒๐
การทำกรรมทางใดมีโทษมากที่สุด	๒๒
หลักการพิจารณาว่ากรรมชนิดนั้นควรทำหรือไม่	๒๕
เมื่อจะกระทำ	๒๖
เมื่อกระทำอยู่	๒๗
เมื่อกระทำแล้ว	๒๘

สัมมากรรมันตะ	๓๑
สัมมากรรมันตะ โดยปริยายสองอย่าง (โลกิยะ-โลกุตตระ)	๓๒
ว่าด้วยลักษณะของสัมมากรรมันตะ	๓๔
ลักษณะและวิบากแห่งสัมมากรรมันตะ	๓๖
วิบากของผู้ทุศีล	๔๐
ทุกติของผู้ทุศีล	๔๓
สุกติของผู้มีศีล	๔๕
กรรมที่ทำให้สิ้นกรรม (อริยมรรคมืองค์แปด)	๔๗
ทาง ๒ สายที่ไม่ควรเดิน	๔๘
อริยมรรคมืองค์แปด ทางแห่งความสิ้นกรรม	๕๐
“สิ้นต้นหา ก็ สิ้นกรรม”	๕๕
ข้อควรทราบเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องกรรม	๕๗
ทุกข์เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย	๕๘
บาปกรรมเก่า ไม่อาจสิ้นได้ด้วยทุกรกิริยา	๖๐
ความรู้สึกละเอียดๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ผลของกรรมเก่า	๖๔

ลัทธิความเชื่อผิดๆ เกี่ยวกับกรรม ๓ แบบ	๓๓
ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว	๓๘
ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้	๘๑
ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอยๆ	๘๓
ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย	
เชื่อว่า “กรรม” เกิดขึ้นเองอันตรรายอย่างยิ่ง	๘๕
เรื่องเกี่ยวกับ “กรรม” ในเชิงปฏิบัติสมุปบาท	๘๕
ปฏิบัติสมุปบาท ในฐานะเป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติ	๕๐
ความเกี่ยวข้องของกิเลส กรรม และวิบากกรรม	๕๒
การกระทำกรรมที่เป็นไปเพื่อการสิ้นกรรม	๕๕
ผู้ฉลาดในเรื่องกรรม	๕๘
สิ่งที่ทำให้มีภพ	๑๐๐
เหตุเกิดของทุกข์	๑๐๑
ทำกรรมอะไรจึงเกิดมาแบบนี้	๑๐๓
ทำไมคนที่ทำบาปกรรมอย่างเดียวกัน	๑๐๔
แต่รับวิบากกรรมต่างกัน	

เหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดมาแตกต่างกัน	๑๑๐
เกี่ยวกับบุรพกรรมของการได้ลักษณะของมหาบุรุษ และการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติ	๑๒๔
กรรมที่ทำให้ได้รับผลเป็นความไม่ตกต่ำ	๑๓๕
ชนชั้นวรรณะไม่ใช่สิ่งสำคัญ สำคัญที่การกระทำ	๑๓๗
บุคคล ๔ จำพวก	๑๔๕
ทำชั่วได้ชั่ว	๑๕๒

สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับ
“กรรม”

รายละเอียดที่บุคคลควรทราบ เกี่ยวกับเรื่องกรรม

ภิกษุ ท. ! กรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
นิทานสัมภวะ (เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่
บุคคลควรทราบ,

เวมัตตตา (ความมีประมาณต่างๆ) แห่งกรรม เป็นสิ่ง
ที่บุคคลควรทราบ,

วิบาก (ผลแห่งการกระทำ) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่
บุคคลควรทราบ,

กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นสิ่งที่
บุคคลควรทราบ,

กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ
ไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ ..... คำที่
เรากล่าวแล้วดั่งนี้นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวซึ่งเจตนา ว่าเป็น กรรม
เพราะว่าบุคคลเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรม ด้วยกาย

ด้วยวาจา ด้วยใจ.

ภิกษุ ท. ! นิตานสัมภวะ (เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม)
แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! นิตานสัมภวะ (เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม)
แห่งกรรมทั้งหลาย คือ ผัสสะ.

ภิกษุ ท. ! เวมัตตตา (ความมีประมาณต่างๆ)
แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยเวทนาในนรก
มีอยู่, กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยเวทนาในกำเนิดเดรัจฉาน
มีอยู่, กรรมที่ทำให้สัตว์ให้เสวยเวทนาในเปรตวิสัย มีอยู่,
กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยเวทนาในมนุษย์โลก มีอยู่, กรรมที่
ทำสัตว์เสวยเวทนาในเทวโลก มีอยู่. ภิกษุ ท. ! นี้เรา
กล่าวว่า เวมัตตตาแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! วิบาก (ผลแห่งการกระทำ) แห่งกรรม
ทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าววิบากแห่งกรรมทั้งหลายว่ามี
อยู่ ๓ อย่าง คือ วิบากในภวิญญธรรม (คือทันควัน) หรือว่า
วิบากในอุปปีชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า วิบากใน

อุปปริยาষะ (คือในเวลาต่อมาอีก). ภิกษุ ท. ! นี้เรากล่าวว่า
วิบากแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งกรรม)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ความดับแห่งกรรมทั้งหลาย ย่อมมี
เพราะความดับแห่งผัสสะ.

ภิกษุ ท. ! กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติ
ให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมี
องค์แปด) นั้นนั่นเองคือ กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา ; ได้แก่
สิ่งเหล่านี้คือ คือ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมา-
สังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)
สัมมากัมมันตะ (การทำการงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยง
ชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ
(ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุ ท. ! เมื่อใดอริยสาวก ย่อมรู้ชัดซึ่ง กรรม
อย่างนี้,

รู้ชัดซึ่ง นิทานสัมภาวะแห่งกรรม อย่างนี้,

รัฐคซึ่ง เวมัตตตาแห่งกรรม อย่างนี้,
รัฐคซึ่ง วิบากแห่งกรรม อย่างนี้,
รัฐคซึ่ง กัมมนิโรธ อย่างนี้,
รัฐคซึ่ง กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา อย่างนี้ ;
อริยสาวกนั้น ย่อม รัฐคซึ่งพรหมจรรย์นี้ว่าเป็น
เครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นที่ดับไม่เหลือแห่งกรรม.

ภิกษุ ท. ! ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า “กรรม เป็นสิ่ง
ที่บุคคลควรทราบ, นิทานสัมภวะแห่งกรรม เป็นสิ่งที่
บุคคลควรทราบ, เวมัตตตาแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคล
ควรทราบ, วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
กัมมนิโรธ เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, กัมมนิโรธคามินี
ปฏิปทา เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ” ดังนี้ นั้น เราอาศัย
ความข้อนี้กล่าวแล้ว.

เหตุเกิดของ “กรรม”

ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งกรรม ๓ อย่าง

ภิกษุ ท. ! เหตุ ๓ ประการนี้ เป็นไปเพื่อความ
เกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

เหตุ ๓ ประการ คืออะไรบ้างเล่า ?

คือ ความพอใจ *เกิด* เพราะปรารถนารวมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะ (ความรักใคร่ พอใจ) ที่เป็นอดีต ๑,

ความพอใจ *เกิด* เพราะปรารถนารวมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต ๑,

ความพอใจ *เกิด* เพราะปรารถนารวมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน ๑.

ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลายอันเป็น
ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองไปถึงธรรมอันเป็นฐานแห่ง
ฉันทราคะที่ล่วงไปแล้ว เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจ
ก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าอุกกรรมเหล่านั้น

ผูกไว้แล้ว เรากล่าวความดีใจนั้น **ว่าเป็นสังโยชน์** (เครื่องผูก) ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็น **ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต** เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลายอันเป็น **ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต** เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองไปถึงธรรมอันเป็นฐานแห่ง **ฉันทราคะที่ยังไม่มาถึง** เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว เรากล่าวความดีใจนั้น **ว่าเป็นสังโยชน์** ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็น **ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต** เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็น **ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน** เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองถึงธรรม อันเป็นฐานแห่ง **ฉันทราคะที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า** เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว เรากล่าวความดีใจนั้น **ว่าเป็นสังโยชน์** ความพอใจเกิดเพราะปรารถนารวม อันเป็น **ฐาน**

แห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! เหตุ ๓ ประการเหล่านี้แล เป็นไป
เพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

ภิกษุ ท. ! (อีกอย่างหนึ่ง) เหตุ ๓ ประการนี้
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกรรม เหตุ ๓ ประการ
คืออะไรบ้างเล่า ?

คือความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารถนธรรม
ทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต ๑,

ความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารถนธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต ๑,

ความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารถนธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน ๑.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารถนธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีตอย่างไร ?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันยืดยาวของกรรม อันเป็น
ฐานแห่งฉันทราคะที่ล่วงไปแล้ว ครั้นรู้ชัดซึ่งวิบากอัน
ยืดยาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว
คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ความพอใจ

ไม่เกิด เพราะปรารถนารวมทั้งหลายอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลายอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคตเป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันชียาวของกรรม อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่ยังไม่มาถึง ครั้นรู้ชัดซึ่งวิบากอันชียาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบันเป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันชียาวของกรรม อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า ครั้นรู้ชัดซึ่งวิบากอันชียาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารถนารวมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! เหตุ ๓ ประการเหล่านี้แล เป็นไป
เพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

ติก. อ. ๒๐/๓๓๘/๕๕๒.

ประเภทของกรรม

แบ่งตามการกระทำและผลที่ได้รับ

ภิกษุ ท. ! กรรม ๔ อย่างเหล่านี้ เรากระทำให้
แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่วกัน.

กรรม ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! กรรมดำ มีวิบากดำ ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมขาว มีวิบากขาว ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำ
ทั้งขาว ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่
ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความ
ปรุงแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน
ย่อมทำความปรุงแต่งทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียน. ย่อมทำความปรุงแต่งทางใจ อันเป็นไปกับ
ด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาทำความปรุงแต่ง (ทั้งสาม)

ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; ผัสสะทั้งหลาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขาซึ่งเป็นผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปด้วยความเบียดเบียน ; เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ย่อมเสวยเวทนาที่เป็นไปด้วยความเบียดเบียน อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว, ดังเช่นพวกสัตว์นรก.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่ากรรมดำ มีวิบากดำ.

ภิกษุ ท. ! กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางกาย อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ครั้นเขาทำความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; ผัสสะทั้งหลายที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; เขาอันผัสสะที่ไม่เป็นไปกับ

ด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ย่อมเสวยเวทนาที่ไม่
เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน อันเป็นสุขโดยส่วนเดียว,
ดังเช่นพวกเทพสุภิกขินหา.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่ากรรมขาว มีวิบากขาว.

ภิกษุ ท. ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้ง
ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความ
ปรุ้งแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง
ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมทำความปรุ้งแต่ง
ทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่
เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมทำความปรุ้งแต่ง
ทางใจ อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไป
กับด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ครั้นเขาทำความปรุ้งแต่ง
(ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง;
ผัสสะทั้งหลายที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่
เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึง
โลกอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับ

ด้วยความเบียดเบียนบ้าง; เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง ถูกต้องแล้ว ย่อมเสวยเวทนาที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง อันเป็นเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์เจือกัน, ดังเช่น พวกมนุษย์ พวกเทพบางพวก พวกวินิบาตบางพวก.

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว.

ภิกษุ ท. ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)

สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)

สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)

สัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ)

สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)

สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ)

สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)

สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบาก
ไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แล กรรม ๔ อย่าง ที่เราทำให้
แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่วกัน.

จตุกก. อ. ๒๑/๓๒๐-๓๒๑/๒๓๗.

(ในสูตรนี้ ทรงแสดงกรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นที่สิ้นกรรมไว้ด้วยอริยมรรคมี
องค์แปด; ในสูตรอื่นทรงแสดงไว้ด้วย โทษมงคล์เจ็ด ก็มี ๒๑/๓๒๒/๒๓๘,
แสดงไว้ด้วยเจตนาเป็นเครื่องละกรรมดำกรรมขาวและกรรมทั้งดำทั้งขาว ก็มี
๒๑/๓๑๘/๒๓๔.)

อะไรคือกรรมเก่าและกรรมใหม่

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงซึ่งกรรมทั้งหลาย ทั้งใหม่และเก่า (นวปุราณกัมม) กัมมนิโรธ และกัมมนิโรธ-คามินีปฏิบัติฯ .....

ภิกษุ ท. ! กรรมเก่า (ปุราณกัมม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! **จักขุ** (ตา) .... **โสตตะ** (หู) .... **ฆานะ** (จมูก) .... **ชีวหา** (ลิ้น) .... **กายะ** (กาย) .... **มนะ** (ใจ) **อันธอ** ทั้งหมด ฟังเห็นว่าเป็นปุราณกัมม (กรรมเก่า) **อภิสังขตะ** (อันปัจฉัยปรุงแต่งขึ้น) **อภิสัตถุเจตยิตะ** (อันปัจฉัยทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น) **เวทนียะ** (มีความรู้สึกต่ออารมณ์ได้).

ภิกษุ ท. ! นี่เรียกว่า กรรมเก่า.

ภิกษุ ท. ! กรรมใหม่ (นวกัมม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! **ข้อที่บุคคลกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในกาลบัดนี้ อันใด, อันนี้เรียกว่า กรรมใหม่**

ภิกษุ ท. ! กัมมนิโรธ (ความดับแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ข้อที่บุคคลถูกต้องวิมุตติ เพราะ
ความดับแห่งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันใด, อันนี้
เรียกว่า กัมมนิโรธ.

ภิกษุ ท. ! กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติ
ให้ถึงความดับแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

กัมมนิโรธคามินีปฏิปทานั้น คือ อริยอัฏฐังคิกมรรค
(อริยมรรคมีองค์แปด) นี้แน่นอน ได้แก่ สัมมาทิฐฐิ (ความ
เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา
(การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การทำกรงานชอบ)
สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความ
พากเพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ
(ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุ ท. ! นี้เรียกว่า กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา.

ภิกษุ ท. ! ด้วยประการดังนี้แล (เป็นอันว่า) กรรมเก่า
เราได้แสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย กรรมใหม่ เราก็แสดงแล้ว,
กัมมนิโรธ เราก็ได้แสดงแล้ว, กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา
เราก็ได้แสดงแล้ว.

ภิกษุ ท. ! กิจใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดู แสวงหา

ประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวก
ทั้งหลาย, กิจนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอ.

ภิกษุ ท. ! นั้นโคนไม้, นั้นเรือนว่าง. พวกเธอ
จงเพียรเผากิเลส, อย่าได้ประมาท, อย่าเป็นผู้ที่ต้องร้อนใจ
ในภายหลังเลย.

นี้แล เป็นวาจาเครื่องพร่ำสอนของเรา แก่เธอ
ทั้งหลาย.

กายนี้ เป็น “กรรมเก่า”

ภิกษุ ท. ! กายนี้ ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย และทั้ง
ไม่ใช่ของบุคคล เหล่าอื่น.

ภิกษุ ท. ! กรรมเก่า (กาย) นี้ อันเธอทั้งหลาย
พึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น (อกิสงฺขต), เป็นสิ่งที่
ปัจจัยทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น (อกิสฺสเจตยิต), เป็นสิ่งที่มีความ
รู้สึกต่ออารมณ์ได้ (เวทนีย).

ภิกษุ ท. ! ในกรณีของกายนั้น อริยสาวกผู้ได้
สดับแล้ว ย่อมทำไว้ในใจโดยแยกกายเป็นอย่างดี ซึ่ง
ปฏิจจนสมุปบาท นั้นเทียว ดังนี้ว่า “ด้วยอาการอย่างนี้ :
เพราะสิ่งนี้มี, สิ่งนี้จึงมี ; เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้,
สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ; เพราะสิ่งนี้ไม่มี, สิ่งนี้จึงไม่มี ; เพราะ
ความดับไปแห่งสิ่งนี้ , สิ่งนี้จึงดับไป : ข้อนี้ได้แก่สิ่ง
เหล่านี้คือ เพราะมีอวิชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย ;
เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญูณ ; เพราะมี
วิญญูณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป ; เพราะมีนามรูปเป็น

ปัจจัย จึงมีสพายนะ ; เพราะมีสพายนะเป็นปัจจัย
 จึงมีผัสสะ ; เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา ;
 เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา ; เพราะมีตัณหา
 เป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน ; เพราะมีอุปาทานเป็นปัจจัย
 จึงมีภพ ; เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ ; เพราะมีชาติ
 เป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส
 อุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน : ความเกิดขึ้น
 พร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้.

เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่ง
 อวิชชา นั้น นั้นเทียว, จึงมีความดับแห่งสังขาร, เพราะมี
 ความดับแห่งสังขาร จึงมีความดับแห่งวิญญาณ ; ....
 ฯลฯ ..... ฯลฯ ..... เพราะมีความดับแห่งชาติ
 นั้นแล ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส
 อุปายาสทั้งหลาย จึงดับสิ้น : ความดับลงแห่งกองทุกข์
 ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้” ดังนี้แล.

การทำกรรมทางใดมีโทษมากที่สุด

ทิมตปัสตีนิกรณณ์ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่า ท่านพระโคตม ! พระองค์เล่าย่อมบัญญัติทัมชะ ในการทำ
บาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้เท่าไร ?

ทิมตปัสตี ! ตถาคตจะบัญญัติว่ากรรม ๆ ดังนี้
เป็นอาจิณ.

ท่านพระโคตม ! ก็พระองค์เล่าย่อมบัญญัติกรรม ในการ
ทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้เท่าไร ?

ทิมตปัสตี ! เราย่อมบัญญัติกรรม ในการทำ
บาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้ ๓ ประการ
คือ กายกรรม ๑ วจกรรม ๑ มโนกรรม ๑.

ท่านพระโคตม ! ก็กายกรรมอย่างหนึ่ง วจกรรมอย่าง
หนึ่ง มโนกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่หรือ ?

ทิมตปัสตี ! กายกรรมอย่างหนึ่ง วจกรรม
อย่างหนึ่ง มโนกรรมอย่างหนึ่ง.

ท่านพระโคตม ! ก็บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนก
ออกแล้วเป็นส่วนละอย่างต่างกัน เหล่านี้ กรรมไหน คือ

กายกรรม วาจกรรม หรือมนกรรมที่พระองค์บัญญัติว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรม ?

ทิฆตปัสสี ! บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนกออกแล้วเป็นส่วนละอย่างต่างกันอย่างนี้

เราบัญญัติมนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรม เราจะบัญญัติกายกรรม วาจกรรมว่ามีโทษมาก เหมือนมนกรรมหาмиได้.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิฆตปัสสี ! เรากล่าวว่ามีมนกรรม.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิฆตปัสสี ! เรากล่าวว่ามีมนกรรม.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิฆตปัสสี ! เรากล่าวว่ามีมนกรรม.

ทิฆตปัสสีนิครนถ์ให้พระผู้มีพระภาคทรงยืนยันในเรื่องที่ตรัสนี้ถึง ๓ ครั้ง ด้วยประการฉะนี้ แล้วลุกจากอาสนะเข้าไปหานิครนถ์นาฏบุตรถึงที่อยู่.

หลักการพิจารณา
ว่ากรรมชนิดนั้น
ควรทำหรือไม่

เมื่อจะกระทำ

ราहुล ! เธอใคร่จะทำกรรมใดด้วยกาย พึงพิจารณากรรมนั้นเสียก่อนว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนั้นไซ้, เธอไม่พึงกระทำกายกรรมชนิดนั้นโดยถ่ายเดียว.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมอันเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้,

ราहुล ! เธอพึงกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำอยู่

ราहुล ! เมื่อเธอกระทำกรรมใด ด้วยกายอยู่ ฟังพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้ดีที่อยู่ดังนั้นไซ้, เธอพึงเลิกละกายกรรมชนิดนั้นเสีย.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้ดีที่อยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมอันเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้.

ราहुล ! เธอพึงเร่งการกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำแล้ว

ราहुล ! เมื่อกระทำความใดด้วยกายแล้ว
พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้
เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่น
บ้างเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็น
อกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่
หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่คั้งนั้นไซ้,
เธอ พึงแสดง พึงเปิดเผย พึงกระทำให้เป็นของหงาย
ซึ่งกายกรรมนั้น ในพระศาสนา หรือในเพื่อนสพรหมจรรย์
ผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย, ครั้นแสดง ครั้นเปิดเผย ครั้น
กระทำให้เป็นของหงายแล้ว พึงถึงซึ่งความระว่างสังวร
ต่อไป.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่คั้งนี้ว่า
“กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียน
ตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไป

เพื่อเปิดเผยทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมอันเป็นกุศล
มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้.

ราहुล ! เธอพึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์
ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ทั้งกลางวัน
และกลางคืนเถิด.

(ในส่วนของ วจีกรรมและมโนกรรม ก็ทรงตรัสในทำนองเดียวกัน)

ม.ม. ๑๓/๑๒๖/๑๒๕.

ล้มมาก้มมันตะ
(การทำกรงานชอบ)
(เว้นจาก กายทุจิริต ๓)

สัมமாகัมมันตะโดยปริยายสองอย่าง (โลกิยะ - โลกุตตระ)

ภิกษุ ท. ! สัมமாகัมมันตะ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เรากล่าว แม้สัมமாகัมมันตะว่ามีโดย
ส่วนสอง คือ

สัมமாகัมมันตะ ที่ยังเป็นไปกับด้วยอาสวะ(สาสว)
เป็นส่วนแห่งบุญ (บุญโลกิยะ) มีอุปธิเป็นวิบาก (อุปธิโลกิยะ)
ก็มีอยู่ ;

สัมமாகัมมันตะอันเป็นอริยะ (อริยะ) ไม่มีอาสวะ
(อนาสว) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตระ) เป็นองค์แห่งมรรค
(มคฺคจฺก) ก็มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! สัมமாகัมมันตะ ที่ยังเป็นไปกับด้วย
อาสวะ (กิเลสที่ห้หมกหมม) เป็นส่วนแห่งบุญ มีอุปธิ (สิ่งที่
ยังระคนด้วยกิเลส) เป็นวิบาก นั้นเป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการทำสัตว์
มีชีวิตให้ตกลงไป เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอา

สิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการ
ประพฤติดิในกามทั้งหลาย มีอยู่.

ภิกษุ ท. ! นี่คือสัมมากัมมันตะที่ยังเป็นไปกับ
ด้วยอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญมีอุปธิเป็นวิบาก.

ภิกษุ ท. ! สัมมากัมมันตะ อันเป็นอริยะ ไม่มี
อาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค นั้นเป็น
อย่างไรเล่า ?

คือ การงด การเว้น การเว้นขาด เจตนาเป็นเครื่อง
เว้นจากกายทุจริตทั้งสาม (ตามที่กล่าวแล้วข้างบน) ของผู้มี
อริยจิต ของผู้มีอนาสวจิต (ผู้มีจิตที่ไม่มีอาสวะ) ของผู้เป็น
อริยมัคคสมังคี ผู้เจริญอยู่ซึ่งอริยมรรค.

ภิกษุ ท. ! นี่คือ สัมมากัมมันตะอันเป็นอริยะ
ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค.

ว่าด้วยลักษณะของสัมมากรรมันตะ

(ปาณาติปาตา เวรมณี) เชนั้น ละปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) วางท่อนไม้และศัสตรา เสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลในบรรดาสัตว์ทั้งหลายอยู่.

(อทินนาทานา เวรมณี) เชนั้น ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน (ลักทรัพย์) ถือเอาแต่ของที่เขาให้แล้ว หวังอยู่แต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย มีคนเป็นคนสะอาดเป็นอยู่.

(กามสุมิจจาจารา เวรมณี - สำหรับฆราวาส) เชนั้น ละการประพฤติดีกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีกาม (คือเว้นขาดจากการประพฤติดีกาม) ในหญิงซึ่งมารดาร์กษา บิดาร์กษา พี่น้องชาย พี่น้องหญิง หรือญาติร์กษา อันธรรมร์กษา เป็นหญิงมีสามี หญิงอยู่ในสินไหม โดยที่สุดแม้หญิงอันเขาหมั้นไว้ (ด้วยการ

กล้องพวงมาลัย) ไม่เป็นผู้ประพาศพิจารีตในรูลบแบบ
เหล่านั้.

สึ.ทึ. ๘/๘๓/๑๐๓. ; อึ.๒๔/๒๘๗ - ๒๘๘/๑๖๕.

ลักษณะและวิบากแห่งสัมมากัมมันตะ

ภิกษุ ท. ! อริยสาวกในกรณีนี้ ละปาณาติบาต
เว้นขาดจากปาณาติบาต.

ภิกษุ ท. ! อริยสาวกเว้นขาดจากปาณาติบาต
แล้ว ย่อมชื่อว่า ให้อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัจฉทาน
แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ ; ครั้นให้อภัยทาน
อเวรทาน อภัยปัจฉทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มี
ประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุ ท. ! นี่เป็น (อภัย) ทานชั้นปฐม เป็น
มหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน เป็น
ของประเสริฐสืบกันมาแต่โบราณไม่ถูกทอดทิ้งเลย ไม่
เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน
และจักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้
ไม่คัดค้าน.

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็นที่
ไหลออกแห่งกุศล นำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดี

มีสุขเป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา นำรักใคร่ นำพอใจ.

ภิกษุ ท. ! ข้ออื่นยังมีอีก : อริยสาวกละ
อทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน.

ภิกษุ ท. ! อริยสาวกเว้นขาดจากอทินนาทาน
แล้ว ย่อมชื่อว่าให้อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัจฉมทาน
แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ ; ครั้นให้อภัยทาน
อเวรทาน อภัยปัจฉมทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมาก ไม่มี
ประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุ ท. ! นี่เป็น (อภัย) ทานอันดับที่สอง เป็น
มหาทานรู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน เป็น
ของประพาศสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย ไม่
เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน และจัก
ไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้ไม่คัดค้าน.

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้เป็นต่อธารแห่งบุญ เป็นที่ไหล
ออกแห่งกุศล นำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดีมีสุข

เป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ.

ภิกษุ ท. ! ข้ออื่นยังมีอีก : อริยสาวก ละ
กามเมสุมิจฉาจาร เว้นขาดจากกามเมสุมิจฉาจาร.

ภิกษุ ท. ! อริยสาวก เว้นขาดจากกามเมสุมิจฉาจาร
แล้ว ย่อมชื่อว่าให้อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัจฉมทาน
แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ ; ครั้นให้อภัยทาน
อเวรทาน อภัยปัจฉมทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มี
ประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุ ท. ! นี่เป็น (อภัย) ทานอันดับที่สาม
เป็นมหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน
เป็นของประพาศิตสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย
ไม่เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน
และจักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้ไม่
คัดค้าน.

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็นที่ไหล
ออกแห่งกุศลนำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดี มีสุข

เป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ.

อฎุจก. อ. ๒๓/๒๕๐/๑๒๕.

วิบากของผู้ทุศีล

ภิกษุ ท. ! ปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่งปาณาติบาตของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อมีอายุสั้น.

ภิกษุ ท. ! อทินนาทาน (ลักทรัพย์) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่งอทินนาทานของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อความเสื่อมแห่งโภคะ.

ภิกษุ ท. ! กามสุมิฉฉาจาร (ประพฤตผิดในกาม) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่งกามสุมิฉฉาจาร ของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อก่อเวรด้วยศัตรู.

ภิกษุ ท. ! มุสาวาท (คำเท็จ) ที่เสพทั่วแล้ว
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไป
 เพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่ง
 มุสาวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือ
 วิบากที่เป็นไปเพื่อการถูกกล่าวผู้ด้วยคำไม่จริง.

ภิกษุ ท. ! ปิสุณวาท (คำขุยงให้แตกกัน) ที่เสพ
 ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
 นรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
 วิบากแห่งปิสุณวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
 คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อการแตกจากมิตร.

ภิกษุ ท. ! ผรุสวาท (คำหยาบ) ที่เสพทั่วแล้ว
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไป
 เพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่ง
 ผรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือ
 วิบากที่เป็นไปเพื่อการได้ฟังเสียงที่ไม่น่าพอใจ.

ภิกษุ ท. ! สัมผัสปลापะ (คำพ้อเจ้อ) ที่เสพทั่ว
 แล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก

เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่งผลสุวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อวาทที่ไม่มีใครเชื่อถือ.

ภิกษุ ท. ! การค้ำน้ำเมาคือสุราและเมรัย ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบากแห่งการค้ำน้ำเมาคือสุราและเมรัยของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อความเป็นบ้า (อุมมตตก)

ทุกติของผู้ทุศีล

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงกรรมปริยาย อันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนไปตามกรรม (ของหมู่สัตว์) แก่พวกเธอ. เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟังให้ดี.

กรรมปริยายอันแสดงความกระเสือกกระสนไปตามกรรม (ของหมู่สัตว์) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มิกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มิกรรมเป็นกำเนิด มิกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มิกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ดีก็ตามชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลกรรมนั้น.

ภิกษุ ท. ! คนบางคนในกรณีนี้ เป็นผู้มิปกติทำปณาดิบาดหยาบช้า มีฝ่ามือเปื้อนด้วยโลหิต มีแต่การฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต. เขากระเสือกกระสนด้วย (กรรมทาง) กาย กระเสือกกระสนด้วย (กรรมทาง) วาจา กระเสือกกระสนด้วย (กรรมทาง) ใจ ; กายกรรมของเขาคด วจีกรรมของเขาคด มโนกรรมของ

เขาคด ; คติของเขาคด อุปบัติ (การเข้าถึงภพ) ของ เขาคด.

ภิกษุ ท. ! สำหรับผู้มีคติดค มีอุปบัตินั้น
เรากล่าวคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาคติสองอย่าง
แก่เขา คือ เหล่าสัตว์นรก ผู้มีทุกข์โดยส่วนเดียว, หรือว่า
สัตว์เดรัจฉานผู้มีกำเนิดกระเสือกกระสน ได้แก่ งู แมลง
ป่อง ตะขาบ ฟังพอน แมว หนู นกเค้า หรือสัตว์เดรัจฉาน
เหล่าอื่นที่เห็นมนุษย์แล้วกระเสือกกระสน.

ภิกษุ ท. ! ภูตสัตว์ข่มมีด้วยอาการอย่างนี้ คือ
อุปบัติข่มมีแก่ภูตสัตว์, เขาทำกรรมใดไว้ เขาข่มอุปบัติ
ด้วยกรรมนั้น, ผัสสะทั้งหลายข่มถูกต้องภูตสัตว์นั้นผู้
อุปบัติแล้ว.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นทายาท
แห่งกรรม ด้วยอาการอย่างนี้ดังนี้.

(ในกรณีแห่งบุคคลผู้กระทำอกุศลนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร ก็ได้ครัส
ไว้ด้วยข้อความอย่างเดียวกันกับในกรณีของผู้กระทำปาณาติบาตดังกล่าวมาแล้ว
ข้างบนทุกประการ ; และยังได้ครัสเลยไปถึง วิจิตุจริตสี่ มโนทุจริตสาม
ด้วยข้อความอย่างเดียวกันอีกด้วย. ต่อไปนี้ ได้ครัสข้อความฝ่ายกุศล :-)

สุคติของผู้มีศีล

ภิกษุ ท. ! สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มิกระหมเป็นของ
 ตน เป็นทายาทแห่งกรรม มิกระหมเป็นกำเนิด มิกระหม
 เป็นเผ่าพันธุ์ มิกระหมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้
 ดีก็ตามชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น.

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ละ
 ปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วาง
 ศัสตรา มีความละเอียด ถึงความเอ็นดูกรุณาเกื้อกูลแก่สัตว์
 ทั้งหมด. เขาไม่กระเสือกกระสนด้วย (กรรมทาง) กาย
 ไม่กระเสือกกระสนด้วย (กรรมทาง) วาจา ไม่กระเสือก
 กระสนด้วย (กรรมทาง) ใจ ; กายกรรมของเขาตรง
 วาจกรรมของเขาตรง มโนกรรมของเขาตรง : คติของเขา
 ตรง อุปบัติของเขาตรง.

ภิกษุ ท. ! สำหรับผู้มีคติตรง มีอุปบัติตรงนั้น
 เรากล่าวคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาคติสองอย่าง
 แก่เขา คือเหล่าสัตว์ผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือว่าตระกูล

อันสูง ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล
หรือตระกูลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มี
โภคะมาก มีทองและเงินมาก มีอุปกรณ์แห่งทรัพย์มาก.

ภิกษุ ท. ! ภูตสัตว์ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ คือ
อุปบัติ (การเข้าถึงภพ) ย่อมมีแก่ภูตสัตว์, เขาทำกรรมใดไว้
เขาย่อมอุปบัติ ย่อมมีแก่ภูตสัตว์, เขาทำกรรมใดไว้ เขา
ย่อมอุปบัติด้วยกรรมนั้น, ผัสสะทั้งหลายย่อมถูกต้องภูต
สัตว์นั้นผู้อุปบัติแล้ว.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย เป็น
ทายาทแห่งกรรม ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

(ในกรณีแห่งบุคคลผู้ไม่กระทำทินนาทาน ไม่กระทำเม-
สุมิจจาจาร ก็ได้ตรัสไว้ด้วยข้อความอย่างเดียวกันกับในกรณีของผู้ไม่
กระทำปาณาติบาต ดังกล่าวมาแล้วข้างบนทุกประการ ; และยังได้ตรัส
เลยไปถึง วิจิสุจริตสี่ มโนสุจริตสาม ด้วยข้อความอย่างเดียวกันอีกด้วย)

กรรมที่ทำให้สิ้นกรรม
(อริยมรรคมีองค์แปด)

ทาง ๒ สายที่ไม่ควรเดิน

ภิกษุ ท. ! มีสิ่งที่แล่นดังไปสุดโต่ง (อนต) อยู่ ๒ อย่าง ที่บรรพชิตไม่ควรข้องแวะด้วย.

สิ่งที่แล่นดังไปสุดโต่งนั้นคืออะไร ?

คือ การประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่ใน
กามทั้งหลาย (กามสุขัลลิกานุโยค) อันเป็นการกระทำที่ยังต่ำ
เป็นของชาวบ้าน เป็นของชั้นบุดูชน ไมใช่ของพระอริยเจ้า
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์,

และการประกอบความเพียรในการทรมานตนให้
ลำบาก (อัตตคิลมถานุโยค) อันนำมาซึ่งความทุกข์ ไม่ใช่ของ
พระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์, สองอย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง (มัชฌิมา-
ปฏิบัติ) ที่ไม่ดังไปหาสิ่งสุดโต่งสองอย่างนั้น เป็นข้อ
ปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้เฉพาะแล้ว เป็นข้อปฏิบัติที่
ตถาคตได้ตรัสรู้เฉพาะแล้ว เป็นข้อปฏิบัติทำให้เกิดจักษุ
เป็นข้อปฏิบัติทำให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อ
ความรู้อันยิ่ง เพื่อความตรัสรู้พร้อมเพื่อนิพพาน.

ภิกษุ ท. ! ข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง ที่ไม่
ดิ่งไปหาที่สุดโต่งสองอย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางนั้น
คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบด้วย
ด้วยองค์แปดประการ นี้เอง.

แปดประการคืออะไรเล่า ?

คือ สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ
(ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ
(การทำกรงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)
สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึก
ชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

อริยมรรคมีองค์แปด ทางแห่งความสิ้นกรรม

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดง จักจำแนก ซึ่งอริย-
อัญ्ञังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์แปด) แก่เธอทั้งหลาย. เธอ
ทั้งหลายจงฟังความข้อนั้น จงทำในใจให้สำเร็จประโยชน์
เราจักกล่าว.

ภิกษุ ท. ! อริยอัญ्ञังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์
แปด) เป็นอย่างไรเล่า ?

อริยอัญ्ञังคิกมรรค ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

ภิกษุ ท. ! สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) เป็น
อย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ความรู้อันใดเป็นความรู้ใน
ทุกข์ เป็นความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความรู้ในความ
ดับแห่งทุกข์ เป็นความรู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับ
ไม่เหลือแห่งทุกข์. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาทิฏฐิ.

ภิกษุ ท. ! **สัมมาสังกัปปะ** (ความคำริชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? คือ ความคำริในการออกจากกาม ความคำริในการไม่มุ้งร้าย ความคำริในการไม่เบียดเบียน. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า **สัมมาสังกัปปะ**.

ภิกษุ ท. ! **สัมมาวาจา** (การพูดจาชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? คือ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดไม่จริง เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดหยาบ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า **สัมมาวาจา**.

ภิกษุ ท. ! **สัมมากัมมันตะ** (การทำงานชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? คือ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า **สัมมากัมมันตะ**.

ภิกษุ ท. ! **สัมมาอาชีวะ** (การเลี้ยงชีวิตชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! สาวกของพระอริยเจ้าในกรณีนี้ ละการหาเลี้ยงชีวิตที่ผิดเสีย ย่อมสำเร็จความเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ชอบ. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรา

กล่าวว่า สัมมาอาชีวะ.

ภิกษุ ท. ! สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในภคณีนี ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยายามปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อจะยังกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น ; ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยายามปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อจะละอกุศลธรรม อันเป็นบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ; ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยายามปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อจะยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ; ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยายามปรารภความเพียร ย่อมประคองตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งอยู่ ความไม่เลอะเลือน ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มรอบ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาวายามะ.

ภิกษุ ท. ! สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในภคณีนี ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเครื่อง

เผากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ ถอนความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ; ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ ถอนความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ; ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ ถอนความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ ; ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ ถอนความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาสติ.

ภิกษุ ท. ! สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ? ภิกษุ ท. ! ภิกษุในกรณีนี้ สงัดแล้วจากกามทั้งหลาย สงัดแล้วจากอกุศลธรรมทั้งหลาย เข้าถึงปฐมฌาน อันมีวิตก วิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกแล้วแลอยู่ ; เพราะความที่วิตก วิจารณ์ทั้งสองระงับลง เข้าถึงทุติยฌาน เป็นเครื่องผ่อนคลายแห่งใจในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรมอันเอกคุณมีขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่

ปีติและสุข อันเกิดจากสมาธิ แล้วแลอยู่ ; อนึ่ง เพราะความจางคลายไปแห่งปีติ ย่อมเป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติและสัมปชัญญะ และย่อมเสวยความสุขด้วยนามกาย ชนิดที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญผู้นั้นว่า “เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นปกติสุข” ดังนี้ เข้าถึงตติยฌานแล้วแลอยู่ ; เพราะละสุข และทุกข์เสียได้ เพราะความดับไปแห่งโสมนัสและโทมนัสทั้งสอง ในกาลก่อน เข้าถึงจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีแต่ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาแล้วแลอยู่. ภิกษุ ท. ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาสมาธิ.

“ลึนตึ้นหา ก็ ลึนกรรม”

ภิกษุ ท. ! มรรคาใด ปฏิปทาใด ย่อมเป็นไป
เพื่อความลึนตึ้นหา เธอทั้งหลายจงเจริญมรรคานั้น
ปฏิบัติพานั้น.

มรรคาและปฏิบัติ ที่เป็นไปเพื่อความลึนตึ้นหา
เป็นอย่างไรเล่า ? คือ โภชณงค์ ๗

โภชณงค์ ๗ เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ สติสัมโภชณงค์ ฌัมมวิจยสัมโภชณงค์ วิริย-
สัมโภชณงค์ ปิติสัมโภชณงค์ ปัสสัทธิสัมโภชณงค์
สมาธิสัมโภชณงค์ อุเบกขาสัมโภชณงค์.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระอุทายี
ได้ทูลถามว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! โโภชณงค์ ๗ อันบุคคลเจริญ
แล้ว กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อความลึน
ตึ้นหา”.

อุทายี ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ
สติสัมโภชณงค์ อันอาศัยวิเวก อันอาศัยวิราคะ อันอาศัย

นิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ (ความสละ, ความปล่อย)
อันไพบุลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยายบาท
เมื่อภิกษุนั้นเจริญสติสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อันอาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ อันไพบุลย์
ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยายบาท ย่อมละ
ตัณหาได้ ... ฯลฯ...

ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก
อันอาศัยวิราคะ อันอาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ
อันไพบุลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยายบาท
เมื่อภิกษุนั้นเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก
อันอาศัยวิราคะ อันอาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ
อันไพบุลย์ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยายบาท
ย่อมละตัณหาได้ เพราะละตัณหาได้ จึงละกรรมได้
เพราะละกรรมได้ จึงละทุกข์ได้

อุทาสี! เพราะสิ้นตัณหา จึงสิ้นกรรม
เพราะสิ้นกรรม จึงสิ้นทุกข์ ด้วยประการดังนี้แล.

ข้อควรทราบเพื่อป้องกันความ
เข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องกรรม

ทุกข์เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย

อานนท์! คราวหนึ่งเราอยู่ที่ป่าไผ่ เป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแตใกล้กรุงราชคฤห์นี้แหละ, ครั้งนั้น เวลาเช้าเราครองจีวรถือบาตร เพื่อไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ คิดขึ้นมาว่า ยังเข้าเกินไปสำหรับการบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ถ้าโจน เราเข้าไปสู่อารามของปริพาชก ผู้เป็นเดิรถีย์เหล่าอื่นเถิด. เราได้เข้าไปสู่อารามของปริพาชก ผู้เป็นเดิรถีย์เหล่าอื่น กระทำสัมโมทนียกถาแก่กันและกัน นั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง.

อานนท์! ปริพาชกเหล่านั้น ได้กล่าวกะเราผู้นั่งแล้ว อย่างนี้ว่า

“ท่านโคตมะ ! มีสมณพราหมณ์บางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า เป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง, มีสมณพราหมณ์อีกบางพวกที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ผู้อื่นทำให้, มีสมณพราหมณ์อีกบางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า ไม่ใช่ทำเองหรือใครทำให้ ก็เกิดขึ้นได้. ในเรื่องนี้ ท่านโคตมะ

ของพวกเรา กล่าวสอนอยู่อย่างไร? และพวกเรากล่าวอยู่อย่างไร? จึงจะเป็นอันกล่าวตามคำที่ท่าน โคตมะกล่าวแล้ว, ไม่เป็นการกล่าวคู่คี่คำไม่จริง แต่เป็นการกล่าวโดยถูกต้อง และ สหธรรมิกบางคนก็กล่าวตาม จะไม่พลอยกลายเป็นผู้ควรถูก ตีเตียนไปด้วย? ” ดังนี้.

อานนท์ ! เราได้กล่าวกะปริพาชกทั้งหลาย เหล่านั้นว่า

ปริพาชก ท. ! เรากล่าวว่า ทุกข์ อาศัยเหตุปัจจัย (ของมันเองเป็นลำดับ ๆ) เกิดขึ้น.

มันอาศัยเหตุปัจจัยอะไรเล่า ?

อาศัยปัจจัยคือ ผัสสะ.

ผู้กล่าวอย่างนี้แล ชื่อว่ากล่าวตรงตามที่เรากล่าว.

บาปกรรมเก่า ไม่อาจลืมนได้ด้วย

ทุกรกิริยา(กิริยาที่ทำได้โดยยาก)

มหานาม! คราวหนึ่ง เราอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ไกลนครราชคฤห์, ครั้งนั้นพวกนิครนถ์เป็นอันมาก ประพฤติวัตรยี่นอย่างเดียว งคการนั่ง อยู่ ณ ที่กาฬสิลา ข้างภูเขาศิลิสิลิ, ต่างประกอบความเพียรแรงกล้าสววย เวทนาอันเป็นทุกข์กล้าแข็งเสบเผ็ด. มหานาม! ครั้งนั้น เป็นเวลาเย็น เราออกจากที่เร้นแล้วไปสู่กาฬสิลา ข้างภูเขาศิลิสิลิ อันพวกนิครนถ์ ประพฤติวัตรอยู่, ได้กล่าวกะ พวกนิครนถ์เหล่านั้นว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท.! เพราะอะไรหนอ พวกท่านทั้งหลายจึงประพฤติยี่น ไม่นั่ง ประกอบความเพียร ได้รับเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าแข็งเสบเผ็ด?” ดังนี้.

มหานาม! นิครนถ์เหล่านั้นได้กล่าวกะเราว่า

“ท่านผู้มีอายุ! ท่านนิครนถนาฏบุตร เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ได้ยี่นยี่นญาณทัสสนะของตนเอง โดยไม่มีการ ยกเว้นว่าเมื่อเราเดินอยู่ ยี่นอยู่ หลับอยู่ ตื่นอยู่ ก็ตาม

ญาณทัสสนะของเราย่อมปรากฏติดต่อกันไม่ขาดสาย” ดังนี้.
 ท่านนิครนถนาฏบุตร นั้นกล่าวไว้อย่างนี้ว่า “นิครนถผู้เจริญ !
 บาปกรรมในกาลก่อนที่ได้ทำไว้ มีอยู่แฉะ, พวกท่านจงทำลาย
 กรรมนั้นให้สิ้นไป ด้วยทุกกริยาอันแสลงผิดนี้ ; อนึ่ง เพราะ
 การสำรวม กาย วาจา ใจ ในบัดนี้ ย่อมชื่อว่าไม่ได้กระทำการ
 อันเป็นบาปอีกต่อไป. เพราะการเผาผลาญกรรมเก่าไม่มีเหลือ และ
 เพราะการไม่กระทำการใหม่ กรรมต่อไปก็ขาดสาย, เพราะกรรม
 ขาดสาย ก็สิ้นกรรม, เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์, เพราะสิ้นทุกข์
 ก็สิ้นเวทนา, เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งหมด ก็เหือดแห้งไป, ดังนี้.
 คำสอนของท่านนาฏบุตรนั้น เป็นที่ชอกใจและควรแก่เรา, และ
 พวกเราก็เป็นผู้พอใจต่อคำสอน นั้นด้วย” ดังนี้.

มหานาม ! เราได้กล่าวคำนี้กะนิครนถเหล่านั้น
 สืบไปว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ท่านทั้งหลายรู้หรือ
 ว่า พวกเราทั้งหลาย ได้มีแล้วในกาลก่อนหรือว่ามีได้มี ?”

“ไม่ทราบเลยท่าน !”

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ท่านทั้งหลายรู้หรือ
 ว่าพวกเราทั้งหลาย ได้ทำกรรมที่เป็นบาปแล้วในกาลก่อน
 หรือว่าพวกเราไม่ได้ทำแล้ว ?”

“ไม่ทราบได้เลย, ท่าน !”

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ท่านทั้งหลายรู้หรือ
ว่าเราทั้งหลายได้ทำกรรมที่เป็นบาปอย่างนี้ๆ ในกาล
ก่อน ?”

“ไม่ทราบเลยท่าน !”

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ท่านทั้งหลายรู้หรือ
ว่า (ตั้งแต่ทำตบะมา) ทุกข์มีจำนวนเท่านี้ ๆ ได้สิ้นไปแล้ว
และจำนวนเท่านี้ ๆ จะสิ้นไปอีก, หรือว่าถ้าทุกข์สิ้นไปอีก
จำนวนเท่านี้ ทุกข์ก็จักไม่มีเหลือ ?”

“ไม่ทราบได้เลยท่าน !”

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ท่านทั้งหลายรู้หรือ
ว่าอะไรเป็นการละเสียซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศล และทำสิ่งที่เป็น
กุศลให้เกิดขึ้นได้ในภพปัจจุบันนี้ ?”

“ไม่เข้าใจเลยท่าน !”

มหานาม ! เราได้กล่าวคำนี้ กะนิครนถ์เหล่านั้น
สืบไปว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ดังได้ฟังแล้วว่า ท่าน

ทั้งหลาย ไม่รู้ยู่ ว่าเราทั้งหลายได้มีแล้วในกาลก่อน หรือไม่ได้มีแล้วในกาลก่อน, ... ฯลฯ... อะไรเป็นการละเอียด ซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลแล้ว และทำสิ่งที่เป็นกุศลให้เกิดขึ้นได้ในภพปัจจุบันนี้. ครั้นเมื่อไม่รู้อย่างนี้แล้ว (น่าจะเห็นว่า) คนทั้งหลายเหล่าใดในโลก ที่เป็นพวกพรานมีฝ่ามือคร่ำไปด้วยโลหิต มีการงานอย่างกักขพะ ภายหลังมาเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ย่อมบรรพชาในพวกนิครนถ์ทั้งหลาย ละกรรมัง ?”.

ความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ผลของกรรมเก่า

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวกะพวกนิครนถ์นั้นต่อไป
อีกอย่างนี้ว่า

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความ
ข้อนั้นเป็นไหน สมัยใด พวกท่านมีความพยายาม
แรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านยอม
เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความ
พยายามแรงกล้า แต่สมัยใด พวกท่านไม่มีความความ
พยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น
พวกท่านยอมไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ
อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า.

พวกนิครนถ์รับว่า

“พระโคตมผู้มีอายุ ! สมัยใด พวกข้าพเจ้ามีความ
พยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกข้าพเจ้า
ยอมเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความ
พยายามแรงกล้า สมัยใด พวกข้าพเจ้าไม่มี ความพยายาม

แรงกล้า สมัยนั้น พวกข้าพเจ้ายอมไม่เสวยเวทนา อันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า”.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! เท่าที่พูดกันมานี้เป็น
อันว่า สมัยใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความ
เพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านยอมเสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่
สมัยใด พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความ
เพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านยอมไม่เสวยเวทนา
อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายาม
แรงกล้า เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่ใช่เป็นการสมควรแก่ท่านผู้เป็น
นิครนถ์ทั้งหลายที่จะกล่าวว่า บุคคลเรานี้ยอมเสวยเวทนา
อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์
มิใช่สุขก็ดี ทั้งหมดนั้นเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ท่านทำ
ไว้ในกาลก่อน และว่าเพราะหมดกรรมเก่าด้วยตะบะ
และเพราะการไม่ทำกรรมใหม่ กระแสแห่งกรรมต่อไปก็
ไม่มี เพราะกระแสแห่งกรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นทุกข์
เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้ง
ปวงก็สูญสิ้นไป ดังนี้.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ถ้าสมย์ใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้าสมย์นั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความเพียรพยายามนั้นก็ยังตั้งอยู่ แม้เมื่อใด พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมย์นั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามพึงหยุดได้เอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกนิครนถ์ผู้มีอายุก็ควรกล่าวได้ว่า บุคคลเรานี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ทั้งหมดนั้นเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อน หมดกรรมเก่าด้วยตบะ และเพราะการไม่ทำกรรมใหม่ กระแสแห่งกรรมต่อไปก็ไม่มี เพราะกระแสแห่งกรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็สูญสิ้นไป ดังนี้.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! ก็เพราะเหตุที่ สมย์ใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมย์นั้น พวกท่านจึงเสวยเวทนา อันเป็นทุกข์กล้าเจ็บ

แสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยใด พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านจึงไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า พวกท่านนั้นเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความเพียรเองทีเดียว ย่อมเชื่อผิดไป เพราะอวิชา คือความไม่รู้ เพราะความหลงว่า บุคคลเรานี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์ มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อน ทั้งนี้ และว่าเพราะหมดกรรมเก่าด้วยตะบะ และเพราะไม่ทำกรรมใหม่ กระแสแห่งกรรมต่อไปก็ไม่มี เพราะกระแสแห่งกรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็สูญสิ้นไป ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เรามีถ้อยคำและความเห็นแม้อย่างนี้แล จึงไม่เล็งเห็นการโต้ตอบ ถ้อยคำและความเห็นอันชอบด้วยเหตุอะไรๆ ในพวกนิครนถ์.

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวกะพวกนิครนถ์นั้นต่อไป

อีกอย่างนี้ว่า

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความ
ข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงเป็น
ของให้ผลในอนาคต ด้วยความพยายาม หรือด้วยความ
เพียรเถิด.

พวกนิครนถ์นั้นกล่าวว่า

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลในอนาคต ขอกรรมนั้นจงเป็น
ของให้ผลในปัจจุบัน ด้วยความพยายามหรือด้วยความ
เพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความ
ข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้น จงเป็นของ
ให้ผลเป็นทุกข์ ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเป็นสุข ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้หามิได้เลย.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความ ข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว ขอกรรมนั้นอย่าพึงให้ผลเสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้หามิได้เลย.

และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่ากรรมใดเป็นของให้ผลยังไม่เสร็จสิ้น ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้หามิได้เลย.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความ ข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่ากรรมใดเป็นของให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลน้อย ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผลมาก ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! พวกท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของให้ผล ขอกรรมนั้นจงเป็นของอย่าให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า กรรมใดเป็นของไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด.

ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย.

ท่านผู้เป็นนิครนถ์ ท. ! เท่าที่พูดกันมานี้เป็นอันว่า พวกท่านจะพึงปรารถนาไม่ได้ ดังนี้ว่า กรรมใดเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผลในอนาคต ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลในอนาคต ขอ

กรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเป็นสุข ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว ขอกรรมนั้นอย่าฟังให้ผลเสร็จ ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลยังไม่เสร็จสิ้น ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเสร็จสิ้น ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลน้อย ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลมาก ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผล ขอกรรมนั้นจึงเป็นของอย่าให้ผล ... ว่ากรรมใดเป็นของไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด เมื่อเป็นเช่นนี้ ความพยายามของพวกนิครนถ์ผู้มีอายุก็ไร้ผล ความเพียรก็ไร้ผล.

ภิกษุ ท. ! พวกนิครนถ์มีถ้อยคำ และความเห็นอย่างนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตาม ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของพวกนิครนถ์ ผู้มีถ้อยคำและความเห็นอย่างนี้ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิ.

ภิกษุ ท. ! ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้ทำกรรมชั่วไว้ในก่อนแน่ ในบัดนี้พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่อิศวรเนรมิตให้ พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้ถูกอิศวรชั้นเลวเนรมิตมาแน่ ในบัดนี้พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ เห็นปานนี้ ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้มีความบังเอิญชั่วแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งอภิชาติ พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้มีอภิชาติเลวแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบเห็นปานนี้ ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้มีความพยายามในปัจจุบันเลวแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบเห็นปานนี้.

ภิกษุ ท. ! ถ้าหมุ่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์

เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พวกนิครนถ์ต้องนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ไม่ได้เสวยสุขและทุกข์เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พวกนิครนถ์ก็ต้งนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่อิศวรเนรมิตให้ พวกนิครนถ์ต้องนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ไม่ได้เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่อิศวรเนรมิตให้ พวกนิครนถ์ก็ต้งนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ พวกนิครนถ์ต้องนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ไม่ได้เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ พวกนิครนถ์ก็ต้งนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งอภิชาติ พวกนิครนถ์ต้องนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ไม่ได้เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งอภิชาติ พวกนิครนถ์ก็ต้งนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พวกนิครนถ์ต้องนำคำหนี ถ้าหมู่มสัตว์ไม่ได้เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พวกนิครนถ์ก็ต้งนำคำหนี.

ภิกษุ ท. ! พวกนิครนถ์มีถ้อยคำ และความเห็นอย่างนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตาม ๑๐ ประการ

อันชอบด้วยเหตุของพวกนิครนถ์ ผู้มีถ้อยคำและความเห็น
อย่างนี้ ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิ.

ภิกษุ ท. ! ความพยายามไร้ผล ความเพียรไร้
ผล อย่างนี้แล.

ภิกษุ ท. ! ก็อย่างไร ความพยายามจึงจะมีผล
ความเพียรจึงจะมีผล.

ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ไม่เอาทุกข์ทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ทับถม ๑

ไม่สละความสุขที่เกิดโดยธรรม ๑

ไม่เป็นผู้หมกมุ่นในความสุขนั้น ๑

เธอย่อมทราบชัดอย่างนี้ว่า ถึงเรานี้จักยังมีเหตุ
แห่งทุกข์ เมื่อเริ่มตั้งความเพียร วิราคะย่อมมีได้ อนึ่ง
ถึงเรานี้จะยังมีเหตุแห่งทุกข์ เมื่อวางเฉย บำเพ็ญอุเบกขา
อยู่ วิราคะก็ย่อมมีได้ เธอนั้นจึงเริ่มตั้งความเพียร และ
บำเพ็ญอุเบกขาอยู่ ด้วยการทำเช่นนี้ ทุกข์นั้นก็ป็นอัน
เธอสลัดได้แล้ว.

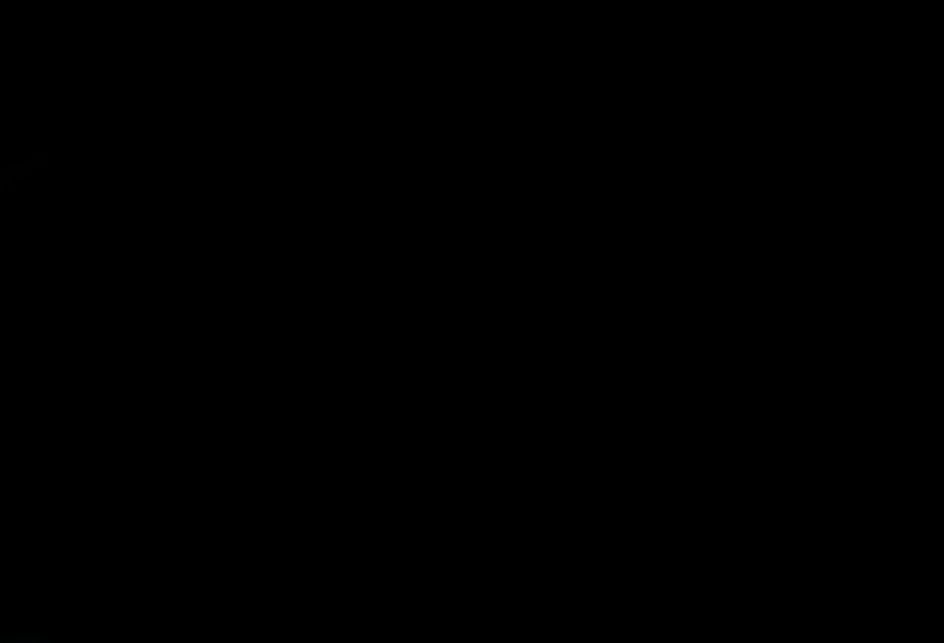
ภิกษุ ท. ! อีกประการหนึ่ง ภิกษุพิจารณาเห็น
ดังนี้ว่า :-

เมื่อเราอยู่ตามสบาย อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง
กุศลธรรมย่อมเสื่อม

แต่เมื่อเราดำรงตนอยู่ในความลำบาก อกุศลธรรม
ย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง

อย่างกระนั้นเลย เราพึงดำรงตนอยู่ในความลำบาก
เถิด เธอ นั้นจึงดำรงตนอยู่ในความลำบาก เมื่อเธอดำรง
ตนอยู่ในความลำบากอยู่ อกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศล
ธรรมย่อมเจริญยิ่ง สมัยต่อมา เธอไม่ต้องดำรงตนอยู่ใน
ความลำบากอีก เพราะเหตุว่า ประโยชน์ที่เธอหวังนั้น
สำเร็จแล้วตามที่เธอประสงค์.

ภิกษุ ท. ! ความพยายามมีผล ความเพียรมีผล
แม้อย่างนี้.

ลัทธิความเชื่อผิดๆ

เกี่ยวกับกรรม

๓ แบบ

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว

ภิกษุ ท. ! ลัทธิ ๓ ลัทธิเหล่านี้มีอยู่, เป็นลัทธิซึ่งแม้บัณฑิตจะพากันไตร่ตรอง จะหยิบขึ้นตรวจสอบ จะหยิบขึ้นวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างไร แม้จะบิดผันกันมาอย่างไร ก็ชวนให้น้อมไปเพื่อการไม่ประกอบกรรมที่ดีงามอยู่นั่นเอง.

ภิกษุ ท. ! ลัทธิ ๓ ลัทธินั้นเป็นอย่างไรเล่า ?

๓ ลัทธิคือ :-

(๑) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน” ดังนี้.

(๒) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะการบันดาลของเจ้าเป็นนาย” ดังนี้.

(๓) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตามที่ได้รับสุข หรือได้รับทุกข์ หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลย” ดังนี้.

ภิกษุ ท.! ในบรรดาคาลัทธิตั้ง ๓ นั้น สมณพราหมณ์พวกใดมีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุข หรือทุกข์ หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ เพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อนอย่างเดียว” มีอยู่,

เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว สอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุคเทจ ... พุคคำหยาบ ... พุคยุให้แตกกัน ... พุคเพื่อเจ้อ ... มีใจละโมบเฟ่งเล็ง ... มีใจพยาบาท ... มีความเห็นวิปริต เหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง (ในเวลานี้) นั่นก็ ต้องเป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน.

เมื่อมัวแต่ถือเอากรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อนมาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ (กรณีขกิจ)

สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรรมชกฺข) อีกต่อไป. เมื่อกรรมชกฺขและ
อกรรมชกฺข ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว
คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะมา
เรียกตนว่าเป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

ตฺถ. อ. ๒๐/๒๒๒/๕๐๑.

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้

ภิกษุ ท. ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณพราหมณ์พวกใดมีด้อยค่าและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้ (อิศฺสรนิมฺมานเหตุติ)” ดังนี้ มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว สอบถามความที่เขาที่ยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น (ในบัดนี้) คนที่มาสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุคเท็จ ... พุคคำหยาบ ... พุคยูให้แตกกัน ... พุคเพ้อเจ้อ ... มีใจละโมบฟุ้งเสิง ... มีใจพยายามมีความเห็นวิปริต เหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ นั่นก็ต้องเป็นเพราะการเนรมิตของอิศวรด้วย.

ก็เมื่อมีแต่ถือเอาการเนรมิตของอิศวร มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ (กรณียกิจ) สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณียกิจ) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียก และอกรณียกิจ ไม่ถูกทำหรือถูก
ละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครอง
ตนเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่าเป็นสมณะ
อย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

ติก. อ. ๒๐/๒๒๓/๕๐๑.

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอยๆ ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย

ภิกษุ ท. ! ในบรรดาลัทธิทั้งสามนั้น สมณพราหมณ์พวกใดมีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุข หรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเลย” ดังนี้ มีอยู่, เราเข้าไปหาสมณะและพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว สอบถามความที่เขา ยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น (ในบัดนี้) คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุศเท็จ ... พุศคำหยาบ ... พุศยุให้แตกกัน ... พุศเพื่อเจ้อ ... มีใจละโมบเฟ่งเลิง ... มีใจพยาบาท ... มีความเห็นวิปริต เหล่านี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ นั่นก็ต้องไม่มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเลยด้วย.

ก็เมื่อมัวแต่ถือเอาความไม่มีอะไร เป็นเหตุเป็นปัจจัยเลย มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ หรือความพยายามทำ ในข้อที่ว่าสิ่งนี้ควรทำ (กรณียกิจ) สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณียกิจ) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจไม่ถูกทำ หรือถูก
ละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครอง
ตนเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตน ว่าเป็นสมณะ
อย่างชอบธรรมได้。” ดังนี้.

ติก. อ๋. ๒๐/๒๒๔/๕๐๑.

เชื่อว่า “กรรม” เกิดขึ้นเอง อันตรายอย่างยิ่ง

ภิกษุ ท. ! ในบรรดาผ้าที่ทอดด้วยสิ่งที่เป็นเส้นๆ กันแล้ว ผ้าเสกสัมพล (ผ้าทอดด้วยผมคน) นับว่าเป็นเร็วที่สุด. ผ้าเสกสัมพลนี้ เมื่ออากาศหนาว มันก็เย็นจัด, เมื่ออากาศร้อน มันก็ร้อนจัด. สีก็ไม่งาม กลิ่นก็เหม็น เนื้อก็กระด้าง ; ข้อนี้เป็นจันใด,

ภิกษุ ท. ! ในบรรดาลัทธิต่าง ๆ ของเหล่าปุถุ-สมณะ (สมณะอื่นทั่วไป) แล้ว ลัทธิมักขลิวาท นับว่าเป็นเร็วที่สุด จันนั้น.

ภิกษุ ท. ! มักขลิโฆมบุรุษนั้น มีถ้อยคำและหลักความเห็น ว่า “กรรมไม่มี, กิริยาไม่มี, ความเพียรไม่มี” (คือในโลกนี้ อย่าว่าแต่จะมีผลกรรมเลย แม้แต่ตัวกรรมเองก็ไม่มี, ทำอะไรเท่ากับไม่ทำ ในส่วนของกิริยาและความเพียร ก็มีนัยเช่นเดียวกัน).

ภิกษุ ท. ! แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่เคยมีแล้วในอดีตกาลนานไกล ท่านเหล่านั้นก็ล้วนแต่เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา มีวิริยะ. มักขลิโมฆบุรุษ ย่อมคัดค้านพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นว่าไม่มีกรรม ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

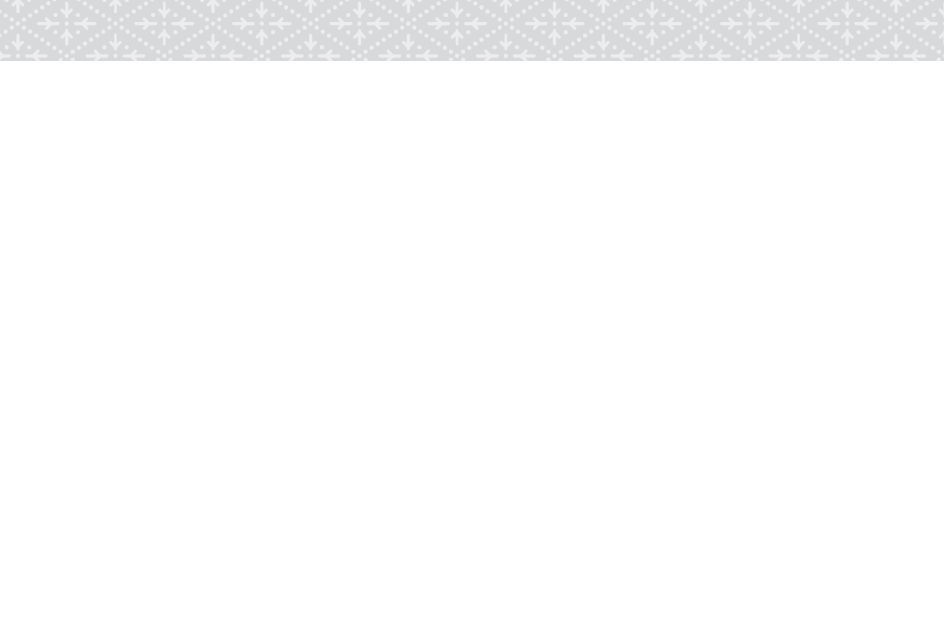
ภิกษุ ท. ! แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่จักมีมาในอนาคตกาลนานไกลข้างหน้า ท่านเหล่านั้นก็ล้วนแต่เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา มีวิริยะ. มักขลิโมฆบุรุษ ย่อมคัดค้านพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นว่า ไม่มีกรรม ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! ในกาลนี้ แม้เราเองผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะก็เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา มีวิริยะ. มักขลิโมฆบุรุษย่อมคัดค้านเราว่า ไม่มีกรรม ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! คนเขาวางเครื่องดักปลา ไว้ที่ปากแม่น้ำ ไม่ใช่เพื่อความเกื้อกูล, แต่เพื่อความทุกข์ ความวอดวาย ความฉิบหาย แก่พวกปลาทั้งหลาย ฉันท ;

มักขลิโหมมบุรุษเกิดขึ้นในโลก เป็นเหมือนกับผู้
วางเครื่องดักมนุษย์ไว้ ไม่ใช่เพื่อความเกื้อกูล, แต่เพื่อ
ความทุกข์ความวอดวาย ความฉิบหาย แก่สัตว์ทั้งหลาย
เป็นอันมาก ฉะนั้น.

ติ. อ. ๒๐/๓๖๕/๕๗๗.

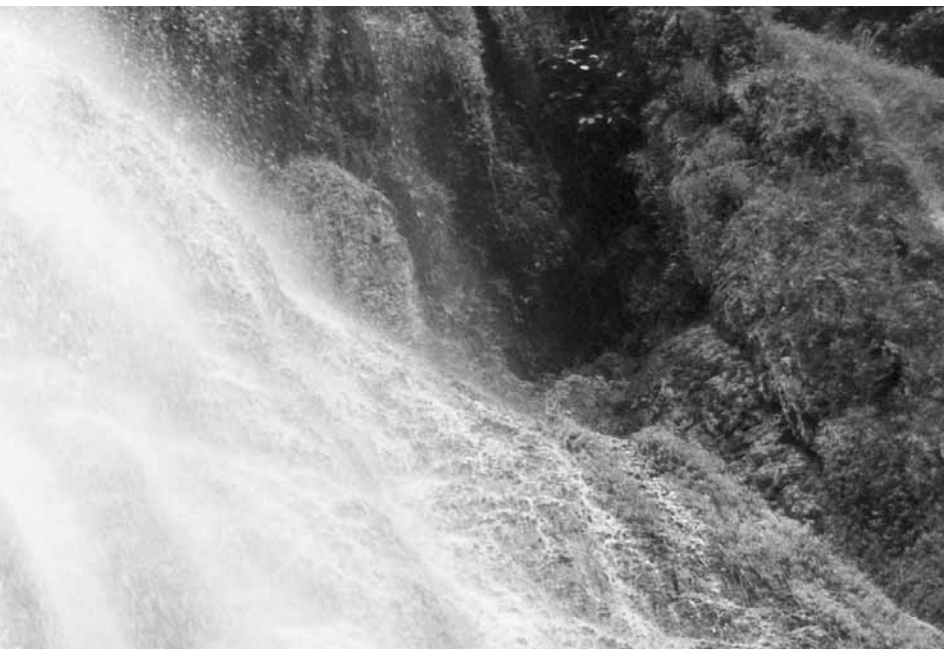

เรื่องเกี่ยวกับ “กรรม”

ในเชิงปฏิบัติสมุปบาท

(การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา)

ปฏิเสธสมุปบาท

ในฐานะเป็นกฏสูงสุดของธรรมชาติ

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงซึ่งปฏิเสธสมุปบาท (คือ
ธรรมอันเป็นธรรมชาติอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น) แก่พวกเธอ
ทั้งหลาย. พวกเธอทั้งหลาย จงฟังซึ่งปฏิเสธสมุปบาทนั้น,
จงทำในใจให้สำเร็จประโยชน์, เราจักกล่าวบัดนี้ ...

ภิกษุ ท. ! ก็ปฏิเสธสมุปบาท เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท. ! เพราะชาติเป็นปัจจัย ขรา มรณะ
ย่อมมี.

ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุที่ พระตถาคตทั้งหลาย
จะบังเกิดขึ้นก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม, ธรรมชาตุนั้น
ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว ;

คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา (ธัมมัญญิตตา),

คือความเป็นกฏตายตัวแห่งธรรมดา (ธัมมนิยามตา),

คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้

จึงเกิดขึ้น (อิทัปปัจจัยตา).

ตถาคต ย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ
ซึ่งธรรมชาติุนั้น ; ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อม
เฉพาะแล้ว, ย่อมบอก ย่อมแสดง ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้น
ไว้ ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง ย่อมทำให้เป็น
เหมือนการหงายของทีลว่า ; และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า
“ภิกษุ ท. ! ท่านทั้งหลายจงมาดู : เพราะชาติเป็นปัจจัย
ชรามณะย่อมมี” ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุดังนี้แล : ธรรมชาติใด
ในภรณ์นั้นอัน

เป็น ตถตา คือความเป็นอย่างนั้น,
เป็น อวิตตตา คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น,
เป็น อนัญญุตตา คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น,
เป็น อิทัปปัจจยตา คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็น
ปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ;

ภิกษุ ท. ! ธรรมนี้เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท
(คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น).

ความเกี่ยวข้องของ

กิเลส กรรม และวิบากกรรม

ภิกษุ ท. ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการเหล่านี้ มีอยู่เพื่อความคิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

๓ ประการเหล่านี้ไหนเล่า ?

๓ ประการ คือ

โลภะ (ความโลภ) เป็นเหตุเพื่อความคิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อความคิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

โมหะ (ความหลง) เป็นเหตุเพื่อความคิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนเมล็ดพืชทั้งหลาย ที่ไม่แตกหัก ที่ไม่เน่า ที่ไม่ถูกทำลายด้วยลมและแดด เลือกเอาแต่เมล็ดดี เก็บงำไว้ดี อันบุคคลหว่านไปแล้วในพื้นที่ซึ่งมีปrikกรรมอันกระทำดีแล้ว ในเนื้อนาดี. อนึ่ง

สายฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล.

ภิกษุ ท. ! เมล็ดพืชทั้งหลายเหล่านั้น จะพึงถึงซึ่งความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์โดยแน่นอน, อันใด ;

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้ก็ฉันนั้น คือ กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโลภะ เกิดจากโลภะ มีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นสมุทัย อันใด ; กรรมอันนั้น ย่อมให้ผลในขั้นทั้งหลาย อันเป็นที่บังเกิดแก่อรรถภาพของบุคคลนั้น. กรรมนั้นให้ผลในอรรถภาพใด เขาย่อมเสวยวิบากแห่งกรรมนั้น ในอรรถภาพนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นอย่างในทิฏฐธรรม (คือทันควัน) หรือว่า เป็นไปอย่างในอุปัชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า เป็นไปอย่างในอปรปรียายะ (คือในเวลาต่อมาอีก) ก็ตาม.

กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโทสะ เกิดจากโทสะ มีโทสะเป็นเหตุ มีโทสะเป็นสมุทัย อันใด ; กรรมอันนั้น ย่อมให้ผลในขั้นทั้งหลายอันเป็นที่บังเกิดแก่อรรถภาพของบุคคลนั้น. กรรมนั้น ให้ผลในอรรถภาพใด เขาย่อมเสวยวิบากแห่งกรรมนั้น ในอรรถภาพนั่นเอง ไม่ว่าจะ

จะเป็นไปอย่างในทิฏฐุธรรม หรือว่า เป็นไปอย่างใน
อุปปัชชะ หรือว่า เป็นไปอย่างในอปรปริยาชะ ก็ตาม.

กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโมหะ เกิดจาก
โมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นสมุทัยอันใด ; กรรม
อันนั้น ย่อมให้ผลในขั้นที่ทั้งหลาย อันเป็นที่บังเกิด
แก่อรรถภาพของบุคคลนั้น. กรรมนั้น ให้ผลในอรรถภาพใด
เขาย่อมเสวยวิบากแห่งกรรมนั้น ในอรรถภาพนั่นเอง ไม่ว่า
จะเป็นไปอย่างในทิฏฐุธรรม หรือว่า เป็นไปอย่างใน
อุปปัชชะ หรือว่า เป็นไปอย่างในอปรปริยาชะ ก็ตาม.

ภิกษุ ท. ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการ เหล่านี้แล
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

การกระทำกรรมที่เป็นไปเพื่อการสิ้นกรรม

ภิกษุ ท. ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการ เหล่านี้ มีอยู่ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

๓ ประการ เหล่าไหนเล่า ?

๓ ประการ คือ

อโลภะ (ความไม่โลภ) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

อทิสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

อโมหะ (ความไม่หลง) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือนเมล็ดพืชทั้งหลาย ที่ไม่แตกหัก ที่ไม่เน่า ที่ไม่ถูกทำลายด้วยลมและแดด เลือกเอาแต่เมล็ดดี เก็บงำไว้ดี. บุรุษพึงเผาเมล็ดพืชเหล่านั้นด้วยไฟ ครั้นเผาด้วยไฟแล้ว พึงกระทำให้เป็นผงจีเถ้า ; ครั้นกระทำให้เป็นผงจีเถ้าแล้ว พึงโปรยไปในกระแสดม

อันพัดจัด หรือว่าฟุ้งลอยไปในกระแสน้ำอันเขียวในแม่น้ำ เมล็ดพืชทั้งหลายเหล่านั้นเป็นพืชมีมูลอันขาดแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา โดยแน่นอน, นี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยอโลภะ
เกิดจากอโลภะ มือโลภะเป็นเหตุ มือโลภะเป็นสมุทัย
อันใด ; เพราะปราศจากโลภะเสียแล้ว, ด้วยอาการอย่างนี้เอง
กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอันบุคคลนั้นละขาดแล้ว มีราก
อันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน
ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา.

ภิกษุ ท. ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโทสะ
เกิดจากอโทสะ มือโทสะเป็นเหตุ มือโทสะเป็นสมุทัย
อันใด ; เพราะปราศจากโทสะเสียแล้ว, ด้วยอาการอย่างนี้เอง
กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอันบุคคลนั้นละขาดแล้ว มีราก
อันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน
ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา.

ภิกษุ ท. ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโมหะ
เกิดจากอโมหะ มือโมหะเป็นเหตุ มือโมหะเป็นสมุทัย

อันใด ; เพราะปราศจากโมหะเสียแล้ว, ด้วยอาการอย่างนี้เอง
กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอันบุคคลนั้นละขาดแล้ว มีราก
อันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน
ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา.

ภิกษุ ท. ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการเหล่านี้แล
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

ผู้ฉลาดในเรื่องกรรม

บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติ (กำเนิด) ก็หา
มิได้ ; จะมิใช่พราหมณ์เพราะชาติก็หามิได้ :

บุคคลเป็นพราหมณ์ เพราะกรรม ;

ไม่เป็นพราหมณ์ ก็เพราะกรรม.

บุคคลเป็นชวานา ก็เพราะกรรม ;

เป็นศีลปิน ก็เพราะกรรม,

บุคคลเป็นพ่อค้า ก็เพราะกรรม ;

เป็นคนรับใช้ ก็เพราะกรรม,

บุคคลแม้เป็นโจร ก็เพราะกรรม ;

เป็นนักรบ ก็เพราะกรรม,

บุคคลเป็นปุโรหิต ก็เพราะกรรม ;

แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรม,

บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมเห็นซึ่งกรรมนั้น ตามที่
เป็นจริงอย่างนี้

ชื่อว่า เป็นผู้เห็นซึ่งปฏิจสุมุปปาท เป็นผู้ฉลาด
ในเรื่องวิบากแห่งกรรม.

โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม หมู่สัตว์ย่อมเป็นไป
ตามกรรม
สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรังรัด เหมือนลิ่ม
สลักขันยัตถดที่กำลังแล่นไปอยู่ .....

สุ.พ. ๒๕/๔๕๗/๓๘๒.

สิ่งที่ทำให้มีภพ

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พระองค์ตรัสอยู่ว่า ‘เครื่องนำไปสู่ภพ เครื่องนำไปสู่ภพ’ ดังนี้, ก็เครื่องนำไปสู่ภพเป็นอย่างไร ? พระเจ้าข้า ! และความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? พระเจ้าข้า !”

ราชา ! **ฉันทะ** (ความพอใจ) ก็ดี **ราคะ** (ความกำหนัด) ก็ดี **นันทิ** (ความเพลิน) ก็ดี **ตัณหา** (ความทะยานอยาก) ก็ดี และ**อุปายะ** (กิเลสเป็นเหตุ เข้าไปสู่ภพ) และ**อุปาทาน** (ความถือมั่นด้วยอำนาจกิเลส) อันเป็นเครื่องตั้งทับเครื่องเข้าไปอาศัย และเครื่องนอนเนื่องแห่งจิตที่ดี ใด ๆ ในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขารทั้งหลาย และในวิญญูณ ; กิเลสเหล่านี้เราเรียกว่า ‘เครื่องนำไปสู่ภพ’

ความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพมิได้ เพราะความดับไม่เหลือของกิเลส มีฉันทราคะเป็นต้นเหล่านั้นเอง.

เหตุเกิดของทุกข์

ถูกแล้ว ถูกแล้ว อานนท์ ! ตามที่สาริบุตรเมื่อตอบปัญหาในลักษณะนั้นเช่นนั้น, ชื่อว่าได้ตอบโดยชอบ :

อานนท์ ! ความทุกข์นั้น เรากล่าวว่าเป็นสิ่งที่อาศัยปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วเกิดขึ้น (เรียกว่า ปฏิจจสมุปปັນนธรรม).

ความทุกข์นั้น อาศัยปัจจัย อะไรเล่า ?

ความทุกข์นั้น อาศัยปัจจัย คือ ผัสสะ, ผู้กล่าวอย่างนี้แล ชื่อว่า กล่าวตรงตามที่เรากล่าว ไม่เป็นการกล่าวคู่เราด้วยคำไม่จริง ; แต่เป็นการกล่าวโดยถูกต้อง และสหธรรมิกบางคนทีกล่าวตาม ก็จะไม่พลอยกลายเป็นผู้ควรถูกติไป ด้วย.

อานนท์ ! ในบรรดาสมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมทั้งสิ้นพวกนั้น :

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง,

แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย จึงเกิดได้ ;

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ผู้อื่นทำให้, แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย จึงเกิดมีได้ ;

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง ด้วย ผู้อื่นทำให้ด้วย, แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย จึงเกิดมีได้ ;

ถึงแม้สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ทำเองหรือใครทำให้ก็เกิดขึ้นได้ ก็ตาม, แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย จึงเกิดมีได้ อยู่นั่นเอง.

ทำกรรมอะไร
จึงเกิดมาแบบนี้

ทำไมคนที่ทำบาปกรรมอย่างเดียวกัน แต่รับวิบากกรรมต่างกัน

ภิกษุ ท. ! ใครพึงกล่าวว่า คนทำกรรมอย่างใด ๆ ย่อมเสวยกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ก็มีไม่ได้ ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ไม่ปรากฏ ส่วนใครกล่าวว่าคนทำกรรมอันจะพึงให้ผลอย่างใด ๆ ย่อมเสวยผลของกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมีได้ ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ย่อมปรากฏ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย ที่บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้ บาปกรรมประมาณน้อย อย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้วกรรมนั้นเป็นทิฏฐุธรรมเวทนิยกรรม (ให้ผลในภพปัจจุบัน) ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย ?

บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดใด ทำ

แล้ว บาปกรรมนั้นจึงนำเขาไปนรกได้ ?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีกายมีได้อบรม มีศีลมีได้อบรม มีจิตมีได้อบรม มีปัญญามีได้อบรม มีคุณความดีน้อย เป็นอปปาตุมะ (ผู้มีใจคับแคบ ใจหยาบ ใจต่ำทราม) เป็นอปปทุกขวิหารี (มีปกติอยู่เป็นทุกข์ด้วยเหตุเล็กน้อย คือเป็นคนเจ้าทุกข์) บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้ บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกัน.

บุคคลชนิดใด ทำแล้ว กรรมนั้นจึงเป็นทิวฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย ?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีกายได้อบรมแล้ว มีศีลได้อบรมแล้ว มีจิตได้อบรมแล้ว มีปัญญาได้อบรมแล้ว มีคุณความดีมาก เป็นมหาตมะ (ผู้มีใจกว้างขวาง ใจบุญ ใจสูง) เป็นอปปมาณวิหารี (มีปกติอยู่ด้วยธรรม อันหาประมาณมิได้คือเป็นคนไม่มีหรือไม่แสดงกิเลส ซึ่งจะเห็นเหตุให้เขาประมาณได้ว่าเป็นคนดีแค่ไหน) บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลชนิดนี้ทำแล้วกรรมนั้นเป็นทิวฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย.

ภิกษุ ท. ! ต่างว่าคนใส่เกลือลงไป ในถ้วยน้ำ
เล็ก ๆ หนึ่งก้อน ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำอัน
น้อยในถ้วยน้ำนั้น จะกลายเป็นน้ำเค็มไม่น่าดื่มไป เพราะ
เกลือก้อนนั้นใช่ไหม ?

“เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า !”

เพราะเหตุไร ?

เพราะเหตุว่า น้ำในถ้วยน้ำนั้นมีน้อย มันจึงเค็มได้...
เพราะเกลือก้อนนั้น.

ต่างว่า คนใส่เกลือก้อนขนาดเดียวกันนั้น ลงไป
ในแม่น้ำคงคา ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำใน
แม่น้ำคงคานั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ดื่มไม่ได้เพราะเกลือ
ก้อนนั้นหรือ.

“หามิได้ พระพุทธเจ้าข้า !”

เพราะเหตุไร ?

เพราะเหตุว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีมาก น้ำนั้นจึงไม่เค็ม...
เพราะเกลือก้อนนั้น.

จันนั้นนั้นแหละ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคล
บางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้ ส่วน

บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิวฐุธรรมเวทนิยกรรม ไม่ปรากฏผลมาก ต่อไปเลย...

ภิกษุ ท. ! คนบางคนยอมผูกพันเพราะทรัพย์ แม้กึ่งกหาปณะ... แม้ ๑ กหาปณะ... แม้ ๑๐๐ กหาปณะ ส่วนบางคนไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น คนอย่างไร จึงผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ ฯลฯ คนบางคนในโลกนี้เป็นคนจน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย คนอย่างนี้ ยอมผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ. ฯลฯ

คนอย่างไร ไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น ? คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก คนอย่างนี้ ย่อมไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น ฉะนั้นนั่นแหละ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้ ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลบางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิวฐุธรรมเวทนิยกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย...

ภิกษุ ท. ! พรานแกะหรือคนฆ่าแกะบางคน อาจฆ่า มัด อย่างหรือทำตามประสงค์ซึ่งแกะที่ขโมยเขามาได้ บางคนไม่อาจทำอย่างนั้น พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นไร จึงอาจฆ่า มัด อย่าง หรือทำตามประสงค์ซึ่งแกะที่ขโมยเขามาได้ ?

บางคนเป็นคนยากจน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นนี้ อาจฆ่า ฯลฯ ซึ่งแกะที่ขโมยเขามาได้.

พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นไร ไม่อาจทำอย่างนั้น ?

บางคนเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก เป็นพระราชหรือราชมหาอำมาตย์ พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นนี้ไม่อาจทำอย่างนั้น มีแต่ว่าคนอื่นจะประณมมือขอแกะเขาว่าท่านผู้นิรทุกข์ ท่านโปรดให้แกะหรือทรัพย์ค่าซื้อแกะแก่ข้าพเจ้าบ้าง ดังนี้ฉันใด ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นนำเขาไปนรกได้ ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว

กรรมนั้นเป็นทิวฐกรรมเวทนิยกรรม ไม่ปรากฏผลมาก
ต่อไปเลย...

ภิกษุ ท.! ใครกล่าวว่ คนทำกรรมอย่างใด ๆ
ย่อมเสวยกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น ๆ
การอยู่ประพตติพรหมจรรย์ย่อมมิได้ ช่องทางที่จะทำ
ที่สุดทุกข์โดยชอบก็ไม่ปรากฏ

ส่วนใครกล่าวว่ คนทำกรรมอันจะพึงให้ผล
อย่างใด ๆ ย่อมเสวยผลของกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้
เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพตติพรหมจรรย์ย่อมมิได้
ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ย่อมปรากฏ.

เหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดมาแตกต่างกัน

สุภมาณพ โศตยชนบุตร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ! อะไรหนอแล เป็นเหตุ
เป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและ
ความประณีต คือ มนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏมีอายุสั้น มีอายุยืน
มีโรครมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีศักดิ์
น้อย มีศักดิ์มาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดใน
สกุลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ! อะไร
หนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่
ปรากฏความเลวและความประณีต.”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มาณพ ! สัตว์ทั้งหลายมี
กรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น
กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้.

ข้าพระองค์ย่อมไม่ทราบเนื้อความโดยพิสดารของอุเทศ
ที่พระโคตมผู้เจริญตรัส โดยย่อมิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้
ได้ ขอพระโคตมผู้เจริญ ! ได้โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดย

ประการที่ข้าพระองค์จะพึงทราบเนื้อความแห่งอุเทศนี้โดยพิสดาร
ด้วยเถิด.

มาณพ ! ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจะกล่าวต่อไป :-

สุกษมาท โศทยชบุตร ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

“ชอบแล้ว พระเจ้าข้า !”

พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า   มาณพ !
บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้
มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อน
เลือดหมกมุ่นในการประหารประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่า
สัตว์มีชีวิต เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้
หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็น
มนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอายุสั้น.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้น
นี้ คือ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด
มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหารประหาร ไม่เอ็นดู
ในเหล่าสัตว์มีชีวิต.

มาณพ ! ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางกัศตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อมสมาทานไว้ อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอายุยืน.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อควมมีอายุยืนนี้ คือ ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางกัศตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิปกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือกัศตรา เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม สมาทานไว้ อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่

ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคมก.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคมกนี้
คือ เป็นผู้มียกตีเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือก้อนดิน
หรือท่อนไม้ หรือศัสตรา.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มียกตีไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ
หรือก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือศัสตรา เขาตายไป จะ
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้
พร้งพร้อมสมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนมีโรคน้อย.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคน้อย
นี้ คือ เป็นผู้มียกตีไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือ
ก้อนดิน หรือท่อนไม้ หรือศัสตรา.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง
ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็จิตใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย
ทำความโกรธ ความร้าย และความขี้ใจเล็งให้ปรากฏ

เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อมสมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีผิวพรรณทราม.

มาณพ! **ปฏิบัติที่เกินไปเพื่อความมีผิวพรรณทรามนี้** คือ เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย และความชิงเคียดให้ปรากฏ.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย และความชิงเคียดให้ปรากฏ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนน่าเลื่อมใส.

มาณพ! **ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้**

นำเลื่อมใสนี้ คือ เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความ
ความแค้นเคือง ถูกเขาว่ำมากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง
ไม่พยายาบท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย
ความขี้เกียจให้ปรากฏ.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม มีใจริษยา ข่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจ
อิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้
และการบูชาของคนอื่น เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกติ
วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม
สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุกติ
วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนมีศักดาน้อย.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักดา
น้อยนี้ คือ มีใจริษยา ข่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉา
ในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และ
การบูชาของคนอื่น.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิใช่ใจไม่ริษยา ข่อมไม่ริษยา

ไม่มุงร้าย ไม่ผูกใจิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้ พรั่งพร้อม สมทานไว้แบบนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีศักตมาก.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักต มากนี้ คือ มีใจไมริษยา ย่อมไมริษยา ไม่มุงร้าย ไม่ผูกใจ ิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี กัตาม บรูชกัตาม ย่อมไม่เป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อาศัย เครื่อง ตามประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึง อบาย ทุกติ วินิบาด นรค เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่ง พร้อม สมทานไว้แบบนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาด นรค ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ใน ภายหลังจะเป็นคนมีโภคะน้อย.

มาณพ ! ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความมีโภคะน้อย
นี้ คือ ไม้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม
เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป
แก้สมณะหรือพราหมณ์.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้
ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตาม
ประทีปแก้สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อมสมาทาน
ไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามา
เป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโภคะ
มาก.

มาณพ ! ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความมีโภคะมาก
นี้ คือ ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่อง
ลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก้สมณะ
หรือพราหมณ์.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนกระด้างเข่อหยัง ย่อมไม่กราบ

ไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิดในสกุลต่ำนี้ คือ เป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อมกราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้

อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควร
 แก่ทาง สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ
 นับถือคนที่ควรนับถือ บุษาคคนที่ควรบูชา เขาตายไป
 จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้
 พรั่งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติ
 โลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ใน
 ภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลสูง.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิดใน
 สกุลสูงนี้ คือ เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อมกราบ
 ไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะ
 แก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง
 สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือ
 คนที่ควรนับถือ บุษาคคนที่ควรบูชา.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
 ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือ
 พรหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล
 อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควร
 เสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อ

ความทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำยอมเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทுகติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทுகติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีปัญญาทราวม.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญา ทราวมนี้ คือ ไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว สอบถามว่าอะไร เป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้น กาลนาน หรือว่า อะไรเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน .

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือ พราหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควร เสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้น

กาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำข้อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
 เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน เขาตายไป จะเข้าถึง
 สுகติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อม
 สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
 ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมี
 ปัญญามาก.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญา
 มากนี้ คือ เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์แล้ว
 สอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ
 อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไร
 เมื่อทำข้อมเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้น
 กาลนาน หรือว่า อะไรเมื่อทำข้อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
 เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน .

มาณพ! ด้วยประการฉะนี้แล ปฏิปทาที่
 เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้น ข้อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมี
 อายุสั้น ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุยืน ข้อมนำเข้า
 ไปสู่ความเป็นคนมีอายุยืน ปฏิปทาเป็นไปเพื่อความมี
 โรคมาก ข้อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโรคมาก ปฏิปทา

ที่เป็นไปเพื่อความมีโรคน้อย ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็น
 คนมีโรคน้อย ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีฉิวพรรณทรา
 มย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีฉิวพรรณทรา ม ปฏิปทาที่
 เป็นไปเพื่อความเป็นผู้นำเลื่อมใส ย่อมนำเข้าไปสู่ความ
 เป็นคนนำเลื่อมใส ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักดาน้อย
 ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีศักดาน้อย ปฏิปทาที่เป็นไป
 เพื่อความมีศักดามาก ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีศักดา
 มาก ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโภคะน้อย ย่อมนำเข้า
 ไปสู่ความเป็นคนมีโภคะน้อย ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความ
 มีโภคะมาก ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโภคะมาก
 ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิดในสกุลต่ำ ย่อมนำเข้าไปสู่
 ความเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิด
 ในสกุลสูง ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนเกิดในสกุลสูง.
 ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญาทรา ม ย่อมนำเข้าไปสู่
 ความเป็นคนมีปัญญาทรา ม ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมี
 ปัญญามาก ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญามาก.

มาณพ! สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน
 เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็น

เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์
ให้เลวและประณีต.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้

สุภามาณ โศทยบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้
ว่า :-

“แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า ! แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า !
พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายมิใช่น้อย เปรียบ
เหมือนหงายของที่คว่ำ หรือเปิดของที่ปิด หรือบอกทางแก่คน
หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าผู้มีตาคึกเห็นรูป
ได้ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระธรรม และ
พระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ. ขอพระโคตมผู้เจริญ ! จงทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้เป็น
ต้นไป”.

เกี่ยวกับบุรพกรรม ของการได้ลักษณะของมหาบุรุษ และการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติ

ภิกษุ ท. ! พวกฤาษีภายนอกจำนงค์มหาปุริส-
ลักษณะได้ก็จริง แต่หารู้ไม่ว่าการที่มหาบุรุษได้ลักษณะ
อันนี้ ๆ เพราะทำกรรมเช่นนี้ ๆ :

ก. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ในภพที่อยู่อาศัยก่อน ได้เป็นผู้บากบั่นในกุศล ถือ
มันในกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต, ในการบริจาทาน
การสมาทานศีล การรักษาอุโบสถ การปฏิบัติมารดา
บิดา การปฏิบัติสมณพราหมณ์ การอ่อนน้อมต่อผู้เจริญ
ในตระกูล และในอริกกุลธรรมอื่น. เพราะได้กระทำ ได้
สร้างสม ได้พอกพูน ได้มั่วสุมกรรมนั้น ๆ ไว้, ภายหลัง
แต่การตาย เพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.
ตถาคตนั้นถือเอาในเทพเหล่าอื่นโดยฐานะ ๑๐ คือ อายุ

ทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อธิบดินทิพย์ รูปทิพย์
เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ สัมผัสทิพย์ ; ครั้นจูดิจจากภพ
นั้น มาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะ
ข้อนี้คือ มีฝ่าเท้าเสมอ จดลงก็เสมอ ยกขึ้นก็เสมอฝ่าเท้า
ถูกต้องพื้นพร้อมกัน ... ลักษณะที่๑, ย่อมเป็นผู้ไม่
หวาดหวั่นต่อข้าศึกทั้งภายในและภายนอก คือราคะ
โทสะ โมหะ ก็ตาม สมณะพราหมณ์ เทวดา มาร
พรหม หรือใคร ๆ ก็ตาม ในโลก ที่เป็นศัตรู.

ข. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ...^๑ ได้เป็นผู้นำสุขมาให้แก่มหาชนเป็นผู้บรรเทาภัย
คือความสะดุ้งหวาดเสียว จัดการคุ้มครองรักษา โดยธรรม
ได้ถวายทานมีเครื่องบริวาร. เพราะได้กระทำ...กรรมนั้นๆ
ไว้ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริส-
ลักษณะข้อนี้คือภายใต้ฝ่าเท้ามีจักรทั้งหลายเกิดขึ้น มีซึ่งตั้ง
พื้น พร้อมด้วยกงและคุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

---

๑. ที่ละไว้ด้วยจุด...ดังนี้ ทุกแห่งหมายความว่า คำที่ละไว้ นั้นซ้ำกันเหมือน
ในข้อ (ก) ข้างบน. เดิมเอาเองก็ได้ แม้ไม่เดิมก็ได้ความเท่ากัน.

มีระชะอันจัดไว้ด้วยดี .... ลักษณะที่ ๒, ย่อมเป็นผู้มี
บริวารมาก, ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา
มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ ย่อมเป็นบริวารของตถาคต.

ก. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้เว้นจากปาณาติบาต วางแล้วซึ่งศัสตรา
และอาชญา มีความละอาย เอ็นดู กรุณาแก่ผู้ถูกแก้สัว่ผู้มี
ชีวิตทั้งปวง. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ครั้นมาสู่ความเป็น
มนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะทั้ง ๓ ข้อนี้ คือ มี
สันยาว มีข้อนิ้วยาว มีกายตรงดุจกายพรหม ... ลักษณะที่
๓,๔,๑๕, ย่อมเป็นผู้มีชนมายุยืนยาวตลอดกาลนาน ;
สมณะหรือพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม ก็ตาม หรือ
ใคร ๆ ที่เป็นศัตรู ไม่สามารถปลงชีวิตตถาคตเสียใน
ระหว่างได้.

ง. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ได้เป็นผู้ให้ทานของควรเคี้ยว ควรบริโภค ควรลิ้ม
ควรจิบ ควรดื่ม มีรสอันประณีต. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ..
ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว จึงได้มหาปุริสลักษณะ
ข้อนี้คือ มีเนื้อนูนหนาในที่ ๗ แห่ง คือที่มือทั้งสอง

ที่ทำทั้งสอง ที่ป่าทั้งสองและที่คอ... ลักษณะที่ ๑๖, ย่อม
ได้ของควรเคี้ยว ควรบริโภค ควรลื้ม ควรจิบ ควรดื่ม
อันมีรสประณีต.

จ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้สงเคราะห์ผู้อื่นด้วยสังกหัตถ์ทั้งสี่ คือ การให้
สิ่งของ วาจาที่ไพเราะ การประพฤติประโยชน์ผู้อื่น และ
ความมีตนเสมอกัน. เพราะ ... กรรม นั้น ๆ ... ครั้นมาสู่
ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อ
นี้คือ มีมือและเท้าอ่อนนุ่ม มีลายฝ่ามือฝ่าเท้าจตุตาข่าย ....
ลักษณะที่ ๕,๖, ย่อมเป็นผู้สงเคราะห์บริษัท คือภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค
คณธรรพ์ ย่อมได้รับความสงเคราะห์จากตถาคต.

ฉ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้กล่าววาจาประกอบด้วยอรรถด้วยธรรม
แนะนำชนเป็นอันมาก เป็นผู้นำประโยชน์สุขมาให้แก่
ชนทั้งหลาย ตนเองก็เป็นผู้บูชาธรรม. เพราะ ... กรรม
นั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหา-
ปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือ มีข้อเท้าสูงมีปลายขนซ้อน

ขึ้น .... ลักษณะที่ ๗,๑๔, ย่อมเป็นผู้เลิศประเสริฐเยี่ยม
สูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย.

ช. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้บอกศิลปวิทยา ข้อประพฤติ ด้วยความ
เคารพ ด้วยหวังว่าสัตว์เหล่านั้นพึงรู้ได้รวดเร็ว พึงปฏิบัติ
ได้รวดเร็ว ไม่พึงเศร้าหมองสิ้นกาลนาน. เพราะ ...
กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้
มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ มีแข็งดั่งแข็งเนื้อ ... ลักษณะ
ที่ ๘, ย่อมได้วัตถุอันควรแก่สมณะ เป็นองค์แห่งสมณะ
เป็นเครื่องอุปโภคแก่สมณะ โดยเร็ว.

ช. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้เข้าไปหาสมณพราหมณ์แล้วสอบถามว่า
“ท่านผู้เจริญ ! อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมี
โทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ ทำ
อะไรไม่มีประโยชน์ เป็นทุกข์ไปนาน ทำอะไรมี
ประโยชน์ เป็นสุขไปนาน. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ...
ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะ
ข้อนี้คือมีผิวละเอียดอ่อน ฐิติไม่ติดอยู่ได้ ... ลักษณะที่ ๑๒,

ยอมเป็นผู้มีปัญหาใหญ่ มีปัญหาหนาแน่น มีปัญหา
เครื่องปล้ำใจ ปัญญาเล่นปัญญาแหลม ปัญญาแทง
ตลอด, ไม่มีสัตว์อื่นเสมอหรือยิ่งไปกว่า.

ฉ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้น แม้
ชนเป็นอันมาก ว่ากล่าวเอา ก็ไม่เอาใจใส่ ไม่โกรธ ไม่
พยาบาท ไม่คุมแค้น ไม่แสดงความโกรธ ความร้ายกาจ
ความเสียใจให้ปรากฏ. ทั้งเป็นผู้ให้ทานผ้าเปลือกไม้ ผ้า
ด้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ สำหรับลาดและนุ่งห่ม อันมีเนื้อ
ละเอียดอ่อน. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความ
เป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ มีกาย
ดุจทอง มีผิวดุจทอง. ลักษณะที่ ๑๑, ย่อมเป็นผู้ได้ผ้า
เปลือกไม้ ผ้าด้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์สำหรับลาดและห่ม
มีเนื้อละเอียดอ่อน.

ญ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน...ได้เป็นผู้สमानญาติมิตร สหายชาวกล่อ ผู้เห็นห่าง
แยกกันไปนาน, ได้สमानไมตรีมารดากับบุตร บุตรกับ
มารดา บิดากับบุตร บุตรกับบิดา พี่น้องชายกับพี่น้อง

หญิง พี่น้องหญิงกับพี่น้องชาย, ครั้นทำความสามัคคีแล้ว
พลอยชื่นชมยินดีด้วย. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่
ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ
มีกุศลฐาน (อวัยวะที่ลับ) ซ่อนอยู่ในฝัก.... ลักษณะที่ ๑๐,
ย่อมเป็นผู้มีบุตร (สาวก) มาก มีบุตรกล้าหาญ มีแวงแห่ง
คนกล้าอันเสนาแห่งบุคคลอื่นจะย่ำยีมิได้ หลายพัน.

ฎ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ได้เป็นผู้สังเกตชั้นเชิงของมหาชน รู้ได้สม่าเสมอ รู้
ได้เอง รู้จักบุรุษธรรมดาและบุรุษพิเศษ ว่าผู้นี้ควรแก่
สิ่งนี้ๆ, ได้เป็นผู้ทำประโยชน์อย่างพิเศษในชนชั้นนั้น.
เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้
จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้คือมีทรวดทรงจุดันไทร,
ยืนตรงไม่ย่อกาย ควบถึงเข้าได้ด้วยมือทั้งสอง....ลักษณะที่
๑๕-๕, ย่อมมั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโภคะมาก. ทรัพย์ของ
ตถาคตเหล่านี้คือ ทรัพย์คือศรัทธา ทรัพย์คือศีล ทรัพย์
คือhiri ทรัพย์คือโอตตปปะ ทรัพย์คือการศึกษา (สุตะ)
ทรัพย์คือจาคะ ทรัพย์คือปัญญา.

ฐ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ

ก่อน ... ได้เป็นผู้ใคร่ต่อประโยชน์ ใคร่ต่อความเกื้อกูล
 ใคร่ต่อความผาสุก ใคร่ต่อความเกษมจากโยคะแก่ชนเป็น
 อันมากกว่า “โณชนเหล่านี้พึงเป็นผู้เจริญด้วยศรัทธา ด้วย
 ศีล ด้วยการศึกษา ด้วยความรู้ ด้วยการเผื่อแผ่ ด้วยธรรม
 ด้วยปัญญา ด้วยทรัพย์ และข้าวเปลือก ด้วยนาและสวน
 ด้วยสัตว์สองเท้าสี่เท้า ด้วยบุตรภรรยา ด้วยทาสกรรมกร
 และบุรุษ ด้วยญาติมิตรและพวกพ้อง”. เพราะ ... กรรม
 นั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหา
 ปุริสลักษณะ ๓ ข้อนี้ คือมีกึ่งกายเบื้องหน้าคุดสีหะ,
 มีหลังเต็ม, มีคอกกลม ... ลักษณะที่ ๑๗-๑๘-๒๐, ย่อม
 เป็นผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คือไม่เสื่อมจากศรัทธา ศีล
 สุตะ จาคะ ปัญญา, ไม่เสื่อมจากสมบัติทั้งปวง.

๓. กิษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
 ก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยฝ่ามือ
 ก็ตาม ก้อนดินก็ตาม ท่อนไม้ก็ตาม ศัสตราภิก็ตาม.
 เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้
 จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้ คือมีประสาทรับรสอันเลิศ
 มีปลายขึ้นเบื้องบน เกิดแล้วที่คอรับรสโดยสม่ำเสมอ ...

ลักษณะที่ ๒๑, ย่อมเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคน้อย มี
วิบากอันสม่ำเสมอ ไม่เย็นเกิน ร้อนเกิน พอควรแก่
ความเพียร.

ค. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่ถลึงตา ไม่ค้อนควัก ไม่จ้องลับหลัง,
เป็นผู้เข้มข้มมองดูตรง ๆ มองดูผู้อื่นด้วยสายตาอันแสดง
ความรัก. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์
อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือมีตาเขียวสนิท,
มีตาคุดาโค ... จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ อย่างนี้ คือมีฟัน
ครบ ๔๐ ซี่ มีฟันสนิท ไม่ห่างกัน ... ลักษณะที่ ๒๓-๒๕,
ย่อมเป็นผู้มีบริษัที่ไม่กระจัดกระจาย คือภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์.

ค. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นการกล่าวคำหยาบ, กล่าวแต่วาจาที่
ไม่มีโทษ เป็นสุขแก่หู เป็นที่ตั้งแห่งความรักซึ้งซาบถึงใจ
เป็นคำพูดของชาวเมือง เป็นที่พอใจและชอบใจของชน
เป็นอันมาก. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็น
มนุษย์อย่างนี้ ย่อมได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือมีลิ้น

อันเพียงพอ, มีเสียงเหมือนพรหม พุดเหมือนนก
การวิก ... ลักษณะที่ ๒๗-๒๘, ย่อมเป็นผู้มีวาจาที่
ผู้อื่นเอื้อเพื่อเชื่อฟัง, คือ ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกา
เทวดา มนุษย์ อสูร นาคคนธรรพ์ เอื้อเพื่อเชื่อฟัง.

ธ. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นการพุดเพื่อเจ้า, เป็นผู้กล่าวควรแก่
เวลา กล่าวคำจริง กล่าวเป็นธรรม กล่าวมีอรรถ กล่าว
เป็นวินัย กล่าวมีที่ตั้ง มีหลักฐาน มีที่สุด ประกอบด้วย
ประโยชน์. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็น
มนุษย์อย่างนี้แล้ว ย่อมได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้ คือมีคาง
ดุจคางราชสีห์ ... ลักษณะที่ ๒๒, ย่อมเป็นผู้ที่ศัตรูทั้ง
ภายในและภายนอกกำจัดไม่ได้ : ศัตรู คือ ราคะ โทสะ
โมหะ หรือ สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือ
ใคร ๆ ในโลก กำจัดไม่ได้.

น. ภิกษุ ท. ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อน ... ได้เป็นผู้ละมิจฉาชีพ มีการเลี้ยงชีพชอบ เว้นจาก
การถือโกงด้วยตาชั่ง ด้วยของปลอม ด้วยเครื่องตวง
เครื่องวัดจากการโกง การลวง เว้นจากการตัด การฆ่า

การผูกมัด การร่วมทำร้าย การปล้น การกรรโชก เพราะ
กรรมนั้นๆ ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้
มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนั้น คือมีฟันอันเรียบเสมอ,
มีเขี้ยวขาวงาม ... ลักษณะที่ ๒๔-๒๖, ย่อมเป็นผู้มีบริวาร
เป็นคนสะอาด คือมีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา
มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ เป็นบริวารอันสะอาด.

ปา. ที. ๑๑/๑๕๕-๑๕๗/๑๓๐,๑๓๑.

กรรมที่ทำให้ได้รับผลเป็นความไม่ตกต่ำ

ภิกษุ ท. ! แต่ชาติที่แล้วมาแต่อดีต ตถาคตได้เคยเจริญเมตตาทานตลอด ๗ ปี จึงไม่เคยมาบังเกิดในโลกมนุษย์นี้ ตลอด ๗ สังวัฏฏกัปปี และวิวัฏฏกัปปี. ในระหว่างกาลอันเป็นสังวัฏฏกัปปีนั้น เราได้บังเกิดในอภัสสรพรหม. ในระหว่างกาลอันเป็นวิวัฏฏกัปปีนั้น เราได้อยู่พรหมวิมานอันว่างเปล่าแล้ว.

ภิกษุ ท. ! ในกัปปีนั้น เราได้เคยเป็นพรหมได้เคยเป็นมหาพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครครอบงำได้ เป็นผู้เห็นสิ่งทั้งปวงโดยเด็ดขาด เป็นผู้มีอำนาจสูงสุด.

ภิกษุ ท. ! เราได้เคยเป็นสักกะ ผู้เป็นจอมแห่งเทวดา นับได้ ๓๖ ครั้ง เราได้เคยเป็นราชาจักรพรรดิผู้ประกอบด้วยธรรม เป็นพระราชบิดาโดยธรรม มีแว่นแคว้นจดมหาสมุทรทั้งสิ้นเป็นที่สุด เป็นผู้ชนะแล้วอย่างดี มีชนบทอันบริบูรณ์ประกอบด้วยแก้วเจ็ดประการ นับด้วยร้อยๆ ครั้ง, ทำไมจะต้องกล่าวถึงความป็นราชาตามธรรมดาด้วย.

ภิกษุ ท. ! ความคิดได้เกิดขึ้นแก่เราว่า ผล
วิบากแห่งกรรมอะไรของเราหนอ ที่ทำให้เราเป็นผู้มีฤทธิ์
มากถึงอย่างนี้ มีอานุภาพมากถึงอย่างนี้ ในครั้งนั้น ๆ.

ภิกษุ ท. ! ความรู้สึกได้เกิดขึ้นแก่เราว่า ผล
วิบากแห่งกรรม ๓ อย่างนี้แล ที่ทำให้เรามีฤทธิ์มากถึง
อย่างนี้ มีอานุภาพมากถึงอย่างนี้,

วิบากแห่งกรรม ๓ อย่าง ในครั้งนั้น คือ

ผลวิบากแห่งทาน การให้ ๑,

แห่ง ทมะ การบีบบังคับใจ ๑,

แห่งสัญญาณะ การตำรวมระวัง ๑, ดังนี้.

ชนชั้นวรรณะไม่ใช่สิ่งสำคัญ สำคัญที่การกระทำ

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสพบัญญัติชาติเฉพาะ
อย่าง ๖ ชนิด คือ ชาติดำ ชาติเขียว ชาติแดง ชาติเหลือง ชาติขาว
และชาติขาวสุด.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ในการบัญญัติของปุณณกัศสพ
นั้น เขาบัญญัติคนฆ่าแพะแกะ คนฆ่าสุกร ฆ่านก ฆ่าเนื้อ ชาวประมง
โจรปล้น โจรฆ่าคน เจ้าหน้าที่เรื้อนจำ หรือคนมีภาระงานชั้นต่ำอย่าง
อื่นๆ ว่าเป็น ชาติดำ.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสพบัญญัติภิกษุ พวก
กัมชกพฤติ หรือพวกกัมมวาท พวกกิริยวาทอื่น ๆ ว่าเป็น ชาติเขียว.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสพบัญญัติพวกนิกธน์
มีผ้าผืนเดียว ว่าเป็น ชาติแดง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสพบัญญัติพวกคฤหัสถ์
ผู้มุ่งขวน ผู้เป็นสาวกเอจลก ว่าเป็น ชาติเหลือง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสพบัญญัติพวกอาชีวก
พวกอาชีวกินี (หญิง) ว่าเป็น ชาติขาว.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสปปัญญุตติเจ้าลัทธิชื่อ
นั้นทวัจจะ กิจจสังกัจจะและมักขลิโกสาละ ว่าเป็น ชาติขาวสุด.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ปุณณกัศสปปัญญุตติชาติเฉพาะ
อย่าง ๖ ชนิด เหล่านี้แลพระเจ้าข้า !”

อานนท์ ! โลกทั้งปวง ขอมรับรู้การบัญญัติ
อภิชาติ ๖ ชนิด ของปุณณกัศสปนั้นหรือ ?

“ข้อนั้นหามิได้ พระเจ้าข้า !”

อานนท์ ! ถ้าอย่างนั้น มันก็เหมือนกับคนยากจน
เข็ญใจไม่มีทรัพย์ติดตัว ทั้งไม่ปรารถนาจะได้เนื้อซึ่งต้อง
ใช้ค่าเนื้อตามสัดส่วน, เมื่อมีคนมากล่าวว่า “บุรุษผู้เจริญ !
เนื้อนี้่น่ากิน แต่ท่านต้องใช้ค่าเนื้อ” ดังนี้แล้ว ; เขาข่อม
ปฏิเสธ ; ฉนั้นเดียวกับปุณณกัศสป ไม่ได้รับการรับรู้จาก
สมณพราหมณ์ทั้งหลาย แล้วมาบัญญัติอภิชาติ ๖ ชนิดนี้
มีลักษณะเป็นคนโง่ คนไม่เฉียบแหลม ไม่รู้จักขอบเขต
ไม่ฉลาด ฉนั้นใดก็ฉนั้น. อานนท์ ! เราแหละ จะบัญญัติ
อภิชาติ ๖ ชนิด, เธอจงฟัง จงทำในใจให้ดี, เราจะกล่าว.

อานนท์ ! อภิชาติ ๖ ชนิด เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์ ! ในกรณีแห่งอภิชาติหกนี้ คือ คนบาง

คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดกรรมดำ ๑, บางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดกรรมขาว ๑, บางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพาน (ความสิ้นราคะ โทสะ โมหะ) อันเป็นกรรมไม่ดำไม่ขาว ๑, บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดกรรมดำ ๑, บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดกรรมขาว ๑, บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นกรรมไม่ดำไม่ขาว ๑.

อานนท์ ! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดกรรมดำ เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์ ! คนบางคนในภพนี้ เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลพราน ตระกูลจักษาน ตระกูลทำรถ หรือตระกูลเทหยาภิเยื่อ ซึ่งเป็นคนยากจน มีข้าวและน้ำน้อย เป็นอยู่ฝืดเคือง มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก เขาเป็นผู้มีผิวพรรณทรมาน ไม่น่าดู เตี้ยค่อม จีโรค ตาบอด ง่อยกระจอก มีตัวตะแคงข้าง ไม่น่าจะจะมีข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แต่เขาก็ยังประพฤติกายทุจริต วิจิทุจริต มโนทุจริต ครั้นประพฤติกุศลแล้ว เบื้องหน้าแต่การตาย เพราะการทำลายแห่งกาย

ย่อมเข้าถึงอบายทุกคติวิบาตนรก. อย่างนี้แล อานนท์!
เรียกว่า คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมขาว
เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในตระกูล
ต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลพราน ฯลฯ มีอาหาร
และเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก มีผิวพรรณทรมามไม่น่าดู ...
 ฯลฯ...ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ ... ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ แต่
เขา ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ครั้น
ประพฤติสุจริตแล้วเบื้องหน้าแต่การตาย เพราะการทำลาย
แห่งกาย ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล
อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมขาว.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพานอัน
เป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในตระกูล
ต่ำ คือตระกูลจัณฑาล ตระกูลพราน .... ฯลฯ .... มีผิวพรรณ
ทรมาม ไม่น่าดู เตี้ยค่อม. เขาปลงผมและหนวด ครองผ้า
ย้อมฝาด ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง

ด้วยเรือน. เขานั้น ครั้นบวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรรณ์ทั้งห้า อันเป็นเครื่องเศร้าหมองจิต ทำปัญญาให้ลอยกำลังได้แล้ว มีจิตตั้งมั่นดีในสติปัญญาทั้งสิ้น ยังโทษองค์เจ็ดให้เจริญ แล้วตามที่เป็นจริง ชื่อว่าย่อมก่อให้เกิดนิพพานอันเป็น ธรรมไม่ดำ ไม่ขาว. อย่างนี้แล อานนท์ ! เรียกว่า คนมี ชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์ ! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์ ! คนบางคนในภพนี้ เกิดในสกุลสูง คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือ สกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มี ทองและเงินพอดัว มีอุปกรณ์แห่งทรัพย์พอดัว มีทรัพย์ และข้าวเปลือกพอดัว เขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยงเกลาแห่งผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าวด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แต่เขา ประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ครั้น ประพฤติทุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่การตายเพราะการทำลาย

แห่งกาย ย่อมเข้าพึงอบายทุกคติวินิบาตนรก. อย่างนี้แล
อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดกรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดกรรมขาว
เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในสกุลสูง
คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ...ฯลฯ...
มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอตัว มีรูปงาม ...ฯลฯ... ร่ำรวย
ด้วยข้าวน้ำ ...ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ ; เขา ประพฤติกาย
สุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ครั้นประพฤตिसุจริตแล้ว
เบื้องหน้าแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย ย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติ
ขาว ก่อให้เกิดกรรมขาว.

อานนท์! คนชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพานอัน
เป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในสกุลสูง
คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ....ฯลฯ....
มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอตัว มีรูปงาม ....ฯลฯ.... ร่ำรวย
ด้วยข้าวน้ำ ...ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ ; เขาปลงผมและ

หมวด ครองฟ้ากาสาชะ ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มี
ประโยชน์เกี่ยวข้องกับด้วยเรือน, เขานั้นครั้นบวชแล้วอย่าง
นี้ ละนิวรรณ์ทั้งห้า อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจทำปัญญาให้
ถอยกำลังได้แล้ว มีจิตตั้งมั่นดี ในสติปัฏฐานทั้งสี่ ยัง
โพชฌงค์เจ็ดให้เจริญแล้วตามที่เป็นจริง ชื่อว่าย่อม
ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำ ไม่ขาว. อย่างนี้แล
อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพานอัน
เป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! เหล่านี้แล อภิชาติ ๖ ชนิด.

บุคคล ๔ จำพวก

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล
ว่า มหาราช ! บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก
บุคคล ๔ จำพวกเป็นไฉน ? บุคคล ๔ จำพวกคือ :-

บุคคลผู้มีมืดแล้วมืดต่อไปจำพวก ๑

บุคคลผู้มีมืดแล้วกลับสว่างต่อไปจำพวก ๑

บุคคลผู้สว่างแล้วกลับมืดต่อไปจำพวก ๑

บุคคลผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไปจำพวก ๑.

มหาราช ! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่ามืดแล้วคงมืด
ต่อไป

มหาราช ! บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดมาภาย
หลังในตระกูลอันต่ำ คือในตระกูลจันทาล ตระกูลพราณ
ตระกูลจักสาน ตระกูลทำรถ หรือตระกูลเทหยากเขือ ซึ่ง
เป็นคนยากจน มีข้าวและน้ำน้อย เป็นอยู่ฝืดเคือง มีอาหาร
และเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก เขาเป็นผู้มีวิพพธรรม
ไม่น่าดู เตี้ยค่อม จี๋โรค ตาบอด ง่อยกระจอก มีตัวตะแคง

ข้าง ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีป โคมไฟ เขาฆ่าประพติตุจจริตด้วยกาย วาจาใจ ครั้นเขาประพติตุจจริตด้วยกาย วาจาใจแล้ว ครั้นตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก. มหาราช ! บุรุษพึงไปจาก ความมิดทึบสู่ความมิดทึบ หรือพึงไปจากความมิดมัวสู่ ความมิดมัว หรือพึงไปจากโลหิตอันมีมลทินสู่โลหิตอันมี มลทิน ฉันทใด มหาราช ! ตถาคตกล่าวว่าคุณคนนี้ มี อุปกัมมชัณนั้น มหาราช ! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่า เป็นผู้ มิดแล้วคงมิดต่อไป.

มหาราช ! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่า เป็นผู้มิดแล้ว กลับสว่างต่อไป

มหาราช ! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเกิด มาภายหลังในตระกูลอันต่ำทราม คือในตระกูลจันฑาล ตระกูลพราน ตระกูลจักสาน ตระกูลทำรถ หรือตระกูลเท หยาคเชื้อ ซึ่งเป็นคนยากจน มีข้าวและน้ำน้อย เป็นอยู่ ฝืดเคือง มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก เขาเป็นผู้ มีวิพพธรรมทราม ไม่น่าดู เตี้ยค่อม จี๋โรค ตาบอด ง่อย

กระจอกมีตัวตะแกงข้าง ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่อง
 นุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้
 ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แม้กระนั้น เขาก็
 ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขา ประพฤติ
 สุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ
 โลกสวรรค์ มหาราช! บุรุษฟุ้งขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์
 หรือฟุ้งขึ้นจากบัลลังก์สู่หลังม้า หรือฟุ้งขึ้นจากหลังม้า
 สู่คอช้าง หรือฟุ้งขึ้นจากคอช้างสู่ปราสาท แม้ฉันใด
 มหาราช! ตถาคตย่อมกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น
 มหาราช! อย่างนี้ แล บุคคลชื่อว่า เป็นผู้มิดแล้วกลับสว่าง
 ต่อไป.

มหาราช! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่า เป็นผู้สว่าง
 แล้วกลับมิดต่อไป

มหาราช! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมา
 ภายหลังในตระกูลสูง คือในสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุล
 พราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มี
 ทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินพอดตัว มีอุปกรณ์
 แห่งทรัพย์พอดตัว มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดตัว เขามีรูปงาม

นำคู นำเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยกล่อมแห่ง
 ศิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม
 ยานพาหนะ ดอกไม้ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่อยู่
 และประทีปโคมไฟ แต่เขากลัประพติตุจริตด้วยกาย
 วาจา ใจ ครั้นเขาประพติตุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว
 ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก.
 มหาราช ! บุรุษลงจากปราสาทสู่ค่อช้าง หรือลงจากค่อ
 ช้างสู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจาก
 บัลลังก์สู่พื้นดิน หรือจากพื้นดินเข้าไปสู่ที่มีด แม้ฉันใด
 มหาราช ! ตถาคตกล่าวว่ บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น
 มหาราช ! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่า เป็นผู้สว่างแล้ว
 กลับมืดต่อไป .

มหาราช ! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่า เป็นผู้สว่าง
 แล้วคงสว่างต่อไป

มหาราช ! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเกิด
 มาภายหลังในตระกูลสูง คือในสกุลกษัตริย์มหาศาล
 สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
 มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินพอตัว มีอุปการณ์

แห่งทรัพย์พอดัว มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดัว เขามีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยงเกลาแห่งผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ของหอม เครื่องดูปลั้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ เขาย่อมประพาศสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพาศ สุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ มหาราช! บุรุษ ฟิงก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือฟิงก้าวไปด้วยดีจากหลัง ม้าสู่หลังม้า หรือฟิงก้าวไปด้วยดีจากคอช้าง สู่คอช้าง หรือฟิงก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้นั้นใด มหาราช! ตถาคตย่อมกล่าวว่า บุคคลนี้มี อุปไมย นั้นนั่น มหาราช! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่าง แล้วคงสว่างต่อไป.

มหาราช! บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏ อยู่ในโลก ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัส ไวยากรณ์ภาษิตนี้ จบลงแล้ว จึงได้ตรัสพระคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

มหาราช ! บุรุษเขี้ยวใจไม่มีศรัทธา เป็นคน
 ตระหนี่เหนียวแน่น มีความค้ำริชู้ เป็นมิจฉาทิฐิ ไม่มี
 ความเอื้อเฟื้อ ย่อมด่า ย่อมบริภาษสมณะหรือพราหมณ์
 หรือวณิกอื่น ๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมัก
 ชั่งเคียด ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่ขอ.
 มหาราช ! ผู้เป็นใหญ่ยิ่งของประชาราษฎร์ คนเช่นนั้น
 เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรกอันร้ายแรง นี้ชื่อว่าผู้มีตแล้ว
 คงมีตต่อไป .

มหาราช ! บุรุษ (บางคน) เป็นคนเขี้ยวใจ (แต่)
 เป็นคนมีศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ เขามีความดำริ
 ประเสริฐ มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมอุกรับสมณะ
 หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ ย่อมลำเหนียกในจรรยา
 อันเรียบริ้อย ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่
 ขอ. มหาราช ! ผู้เป็นใหญ่ยิ่งของประชาราษฎร์ คน
 เช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงไตรทิพสถาน นี้ชื่อว่า
 ผู้มีตแล้วกลับสว่างต่อไป.

มหาราช ! บุรุษ (บางคน) ถึงหากจะมั่งมี (แต่) ไม่มีศรัทธา เป็นคนมีความตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว เป็นมิฉชาติฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ ย่อมด่าย่อมบริภาษสมณะหรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักขี้แข็งเคียด ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่ขอ. มหาราช ! ผู้เป็นใหญ่ยิ่งของประชากรราษฎร์ คนเช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรกอันร้ายแรง นี้ชื่อว่า ผู้สว่างแล้วกลับมืดต่อไป.

มหาราช ! บุรุษ (บางคน) ถึงหากจะมั่งมี ก็เป็นคนมีศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ เขามีความดำริประเสริฐ มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมลูกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือแม้วณิกอื่น ๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่ผู้ที่ขอ. มหาราช ! ผู้เป็นใหญ่ยิ่งของประชากรราษฎร์ คนเช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงไตรทิพสถาน นี้ชื่อว่าผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไป ดังนี้.

ทำชั่วได้ชั่ว

ความยากจน และการกู้หนี้ ท่านกล่าวว่า เป็นความทุกข์ในโลก. คนจนกู้หนี้มาเลี้ยงชีวิต ย่อมเดือดร้อน เพราะเจ้าหนี้ติดตามบ้ำง เพราะถูกจับกุมบ้ำง. การถูกจับกุมนั้น เป็นความทุกข์ของผู้ได้กาม.

ถึงแม้ในอริยวินัยนี้ก็เหมือนกัน : ผู้ใด ไม่มีศรัทธา ไม่มีhiri ไม่มีโอตตปปะ สังสมแต่บาปกรรม กระทำกายทุจริต - วจีทุจริต - มโนทุจริต ปกปิดอยู่ด้วยการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางจิต เพื่อไม่ให้ผู้ใดรู้จักเขา, ผู้นั้น พอกพูนบาปกรรมอยู่เนื่องนิตย์ในที่นั้นๆ.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน เสมือนคนยากจนกู้หนี้มาบริโภคอยู่ ย่อมเดือดร้อน.

ความตรึกรึกที่เกิดจากวิปฐิสาร (ความร้อนใจ) อันเป็นเครื่องทรมานใจ ย่อมติดตามเขาทั้งในบ้านและในป่า.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน ไปสู่
กำเนิดเรัจฉานบางอย่าง หรือว่าถูกจองจำ อยู่ในนรก.
การถูกจองจำนั้นเป็นทุกข์ ชนิดที่ริรชนไม่เคยประสบเลย.... .

ฉก. อ. ๒๒/๓๕๒/๓๑๖.

มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์

มูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ผู้ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

เริ่มจากชาวพุทธกลุ่มเล็กๆกลุ่มหนึ่ง ได้มีโอกาสมาฟังธรรมบรรยายจากท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ที่เน้นการนำพุทธวจน (ธรรมวินัยจากพุทธโฆษาจารย์ ที่พระพุทธรองค์ทรงขึ้นอันว่าทรงครีดีไว้ดีแล้ว บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ทั้งเนื้อความและพยัญชนะ) มาใช้ในการถ่ายทอดบอกสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงธรรมที่ตรงตามพุทธบัญญัติตามที่ทรงรับสั่งแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในการประกาศพระสัทธรรม และเป็นลักษณะเฉพาะที่ภิกษุในครั้งพุทธกาลใช้เป็นมาตรฐานเดียว

หลักพุทธวจนนี้ ได้เข้ามาตอบคำถาม ต่อความลังเลสงสัย ได้เข้ามาสร้างความชัดเจน ต่อความพัวเลือนสับสน ในข้อธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมาชาวพุทธ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นผลจากสาเหตุเดียวคือ การไม่ใช่คำของพระพุทธรเจ้าเป็นตัวตั้งต้นในการศึกษาเล่าเรียน

ด้วยศรัทธาอย่างไม่หวั่นไหวต่อองค์สัมมาสัมพุทธะ ในฐานะพระศาสดา ท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า “อาตมาไม่มีคำสอนของตัวเอง” และใช้เวลาที่มีอยู่ ไปกับการรับสนองพุทธประสงค์ ด้วยการโฆษณาพุทธวจน เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และความประสานเป็นหนึ่งเดียวของชาวพุทธ

เมื่อกลับมาใช้หลักพุทธวจน เหมือนที่เคยเป็นในครั้งพุทธกาล สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความชัดเจนสอดคล้องลงตัว ในความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในแง่ของหลักธรรม ตลอดจนจรรยาวัธที่ตรง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผล รู้เห็นประจักษ์ได้จริงด้วยตนเองทันที ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธที่เห็นคุณค่าในคำของพระพุทธรเจ้า จึงขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ

เกิดเป็น “กระแสนุทธวจน” ซึ่งเป็นพลังเงียบที่กำลังจะกลายเป็นคลื่นลูกใหม่ ในการกลับไปใช้ระบบการเรียนรู้พระสัทธรรม เหมือนดังครั้งพุทธกาล

ด้วยการขยายตัวของกระแสนุทธวจนนี้ สื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน ไม่ว่าจะป็นหนังสือ หรือซีดี ซึ่งแจกฟรีแก่ญาติโยมเริ่มมีไม่พอเพียงในการแจก ทั้งนี้ เพราะจำนวนของผู้ที่สนใจเห็นความสำคัญของพุทธวจน ได้ขยายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็วประกอบกับว่า ท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล เกร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติตามแนวทางของท่านพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ภายใต้วินัยอันเป็นพุทธบัญญัติ การเผยแผ่พุทธวจนที่ผ่านมา จึงเป็นไปในลักษณะสันโดษตามมีตามได้ เมื่อมีโยมมาปวารณาเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์ ได้มาจำนวนเท่าไร ก็ทยอยแจกไปตามที่มีเท่านั้น เมื่อมีมา ก็แจกไปเมื่อหมด ก็คือหมด

เนื่องจากว่า หน้าที่ในการดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่นสืบไป ไม่ได้ผูกจำกัดอยู่แค่เพียงพุทธสาวกในฐานะของสงฆ์เท่านั้น ชมราวสกุลหนึ่งซึ่งเห็นความสำคัญของพุทธวจน จึงรวมตัวกันเข้ามาช่วยขยายผลในสิ่งที่ท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ทำอยู่แล้ว นั่นคือ การนำพุทธวจนมาเผยแผ่โฆษณา โดยพิจารณาตัดสินใจจดทะเบียนจัดตั้งเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ ทั้งหมด อยู่ในรูปแบบที่โปร่งใส เปิดเผย และเปิดกว้างต่อสาธารณชนชาวพุทธทั่วไป

สำหรับผู้ที่เห็นความสำคัญของพุทธวจน และมีความประสงค์ที่จะดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่น ด้วยวิธีของพระพุทธเจ้า สามารถสนับสนุนการดำเนินการตรงนี้ได้ ด้วยวิธีต่างๆ นั่นคือ เข้ามาใส่ใจศึกษาพุทธวจน และนำไปใช้ปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อรู้ประจักษ์ เห็นได้ด้วยตนเองแล้ว ว่ามรรควิธีที่ได้จากการทำความเข้าใจ โดยใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นนั้น นำไปสู่ความเห็นที่ถูกต้อง ในหลักธรรมอันสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว กระทั่งได้ผลตามจริง ทำให้เกิดมีจิตศรัทธา ในการช่วยเผยแผ่ขยายสื่อพุทธวจน เพียงเท่านี้ คุณก็คือหนึ่งหน่วยในขบวน “พุทธโฆษณณ์” แล้ว

นี่คือเจตนารมณ์ของมูลนิธิพุทธรโฆษณ์ นั่นคือเป็นมูลนิธิแห่งมหาชน
ชาวพุทธ ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธทวจน

ผู้ที่สนใจรับสื่อธรรมที่เป็นพุทธทวจน เพื่อไปใช้ศึกษาส่วนตัว
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน แก่พ่อแม่พี่น้อง ญาติ หรือเพื่อน
สามารถมารับได้ฟรี โดยไม่มีเงื่อนไข ที่วัดนาป่าพง
หรือตามที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมนอกสถานที่

สำหรับรายละเอียดกิจกรรมต่างๆ ภายใต้อุปถัมภ์ของพุทธทวจนโดยวัดนาป่าพง
ค้นหาข้อมูลได้จาก

www.watnapp.com

หากมีความจำเป็นที่จะรับไปแจกเป็นธรรมทานในจำนวนหลายสิบชุด
ขอความกรุณาแจ้งความจำเป็นได้ที่

มูลนิธิพุทธรโฆษณ์

สำนักงานใหญ่ : ๑๖/๘๘ ชั้น ๒ ซอยสุขุมวิท ๖๘ ถนนสุขุมวิท

แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๒๐

โทรศัพท์ ๐๒-๓๔๔-๘๓๖๐ - ๑ โทรสาร ๐๒-๓๕๘-๒๑๘๔

เว็บไซต์ : www.buddhakos.org อีเมลล์ : info@buddhakos.org

ประสานงานและเผยแพร่ : มูลนิธิพุทธรโฆษณ์ อาคารภคินท์

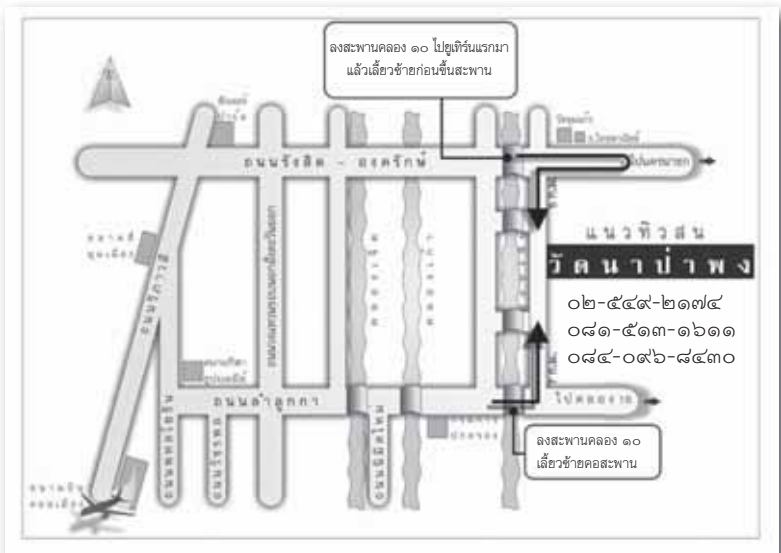
๕ ถนนรัชดาภิเษก แขวงดินแดง, เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐

โทร.๐๘๕-๐๕๘-๖๘๘๘, ๐๘๑-๕๑๓-๑๖๑๑

สนับสนุนการเผยแพร่พุทธทวจนได้ที่

ชื่อบัญชี “มูลนิธิพุทธรโฆษณ์” ธนาคารกสิกรไทย สาขาย่อยตลาดไท
ประเภท บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี ๔๘๔-๒-๑๐๘๗๓-๘

แผนที่วัดนาป่าพง

ติดตามการเผยแพร่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตถิณโล ได้ที่

- www.watnapp.com
- รายการคั่นสนีย์สนทนา ช่วง “ถามโลก-ตอบธรรม”

FM ๑๐๖.๐ MHz (คลื่นครอบคลุมทั่วข่าว)

จันทร์-ศุกร์ เวลา ๐๕.๐๐ - ๐๕.๓๐ น.

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทยฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกไทยฉบับสยามรัฐ

พุทธวจน ฉบับธรรมโฆษณ์

(ชุดจากพระโอษฐ์ ผลงานแปลพุทธวจนโดยท่านพุทธทาสภิกขุ)

พุทธวจน ฉบับตรวจแก้

(จัดพิมพ์โดยมูลนิธิพุทธโฆษณ์)

ขอกราบขอบพระคุณแต่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตถิผโล

และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง

ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ร่วมจัดทำโดย

กลุ่มละนันทิ, กลุ่มพุทธโอษฐ์,

กลุ่มพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทย,

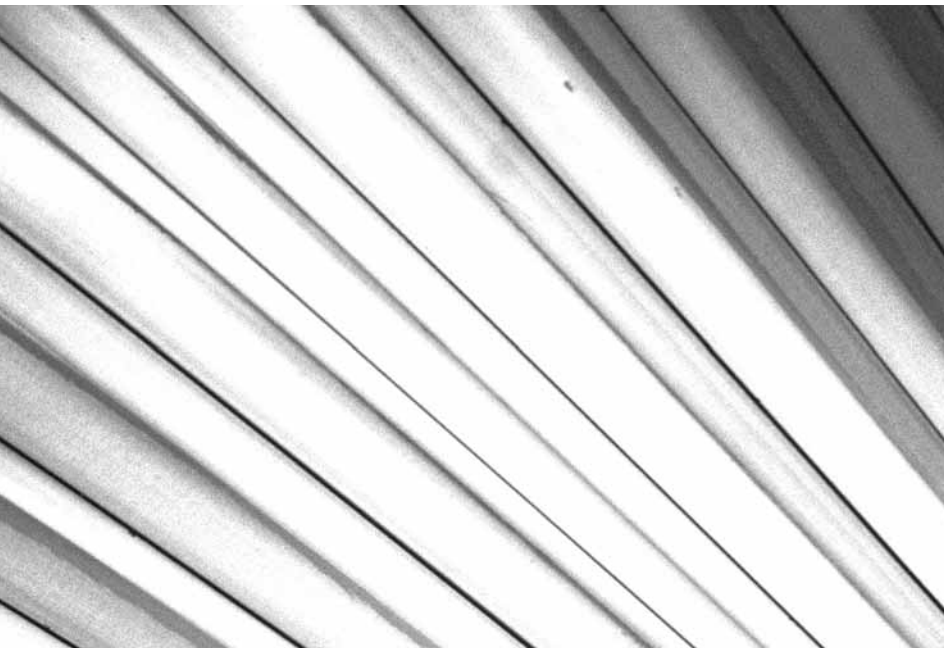
กลุ่มธรรมะสีขาว, กลุ่มสมณะศากยะปุตติยะ,

กลุ่มมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, กลุ่มวิทยาเขต-หาดใหญ่,

คุณมานพ พุ่มเข็ม และครอบครัว, คุณदनัย วงศาโรจน์ และครอบครัว,

คุณสุเทพ กุลสิงห์ และครอบครัว,

นายกเทศมนตรีบางคูวัด คุณพลิชฐ์ มะลิ บจก.ไทยควอลิตี้ แลนด์ แอนด์ เฮ้าส์

...โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม
หมู่สัตว์ ย่อมเป็นไปตามกรรม
สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรังรัด
เหมือนลิ่มสลักชั้นยึดรถที่กำลังแล่นไปอยู่.

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นของตน
เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด
มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กระทำความใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม
จักเป็นผู้รับผลกรรมนั้น.

กรรม

...ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือข้าวของ
ที่หวงแหวนอย่างใดอย่างหนึ่งมีอยู่
ทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยของเขา
พึงพาเอาไปไม่ได้ทั้งหมด จะต้องถึงซึ่งการละทิ้งไว้ทั้งหมด
ก็บุคคลทำกรรมใด ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ
กรรมนั้นแหละ เป็นของเขา และเขาย่อมพาเอากรรมนั้นไป
อนึ่งกรรมนั้น ย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามคน ฉะนั้น
เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี สังสมไว้สำหรับภพหน้า
บุญทั้งหลาย ย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย ในโลกหน้า.

สค. ส. ๑๕ / ๑๓๔ / ๓๕๒.

สื่อธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ไม่สงวนสิทธิ์ในการ
จัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี ในการจัดทำหรือ
เผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้อง
ของข้อมูล ขอคำปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวก
และประหยัด ติดต่อได้ที่ คุณสรชา โทร. ๐๘๑-๕๑๓-๑๖๑๑ หรือ
คุณอารีวรรณ โทร. ๐๘๕-๐๕๘-๖๘๘๘

